

Myndigheten för yrkeshögskolan

Översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan

Regeringsuppdrag 4

Förord

Myndigheten för yrkeshögskolan presenterar här en översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan.

I översynen bedömer vi hur situationen ser ut i distansutbildningarna vad gäller resultat, kvalitet och kostnader. Vi gör också reflektioner över områden som behöver ses över för att öka kvaliteten för utbildningar som genomförs på distans.

Översynen är myndighetens svar på regeringens uppdrag i myndighetens regleringsbrev 2016 att redovisa en översyn av distansutbildningar inom yrkeshögskolan.

Västerås 4 oktober 2016

Thomas Persson
Generaldirektör

Innehåll

Sammanfattning	2
1 Bakgrund och utgångspunkter	3
1.1 Regeringsuppdrag	3
1.2 Stor efterfrågan på flexibel utbildning	3
1.3 Intervjuer och enkäter	5
2 Resultat	7
2.1 Distansutbildning inom yrkeshögskolan.....	7
2.1.1 Ingen tydlig gräns mellan distans och bunden undervisning	7
2.1.2 Varför välja distans?	7
2.1.3 Andelen distansutbildning inom olika utbildningsområden	9
2.2 Examensgrad	11
2.3 Rätt jobb.....	14
3 Kvalitet.....	16
3.1 Vad är god kvalitet i distansutbildningar?	16
3.2 Utmaningar för god kvalitet i distansutbildningar	17
3.2.1 Vikten av återkoppling.....	17
3.2.2 Pedagogiska metoder inom distans.....	20
3.2.3 Utbildarnas kompetens	21
3.2.4 Struktur i genomförandet	22
3.3 Kvalitet i distansutbildningar inom yrkeshögskolan	22
3.3.1 Pedagogiska metoder och återkoppling	24
3.3.2 Utbildarkompetens och genomförande.....	33
3.4 Flexibelt lärande	36
4 Kostnader	40
5 Slutsatser	44
5.1 Resultat	44
5.2 Kvalitet	44
5.3 Kostnader	45
6 Källor	47

Sammanfattning

Myndigheten för yrkeshögskolan har fått i uppdrag av regeringen att redovisa en översyn över yrkeshögskolans distansutbildningar. Myndigheten ska se över kvaliteten i, kostnaderna för och resultaten av distansutbildningar inom yrkeshögskolan i syfte att säkerställa en god måluppfyllelse och hög kvalitet i utbildningarna.

Denna översyn visar att det finns en tydlig skillnad i examensgrad mellan distansutbildningar och bundna utbildningar. Detta sammanfaller med erfarenheterna från annan vuxenutbildning, så som högskoleutbildning på distans i Sverige. Av de studerande som tar examen finns det däremot ingen skillnad mellan distansutbildning och bunden utbildning för i vilken omfattning de examinerade får arbete inom utbildningsområdet.

Vidare visar översynen att det finns stöd för att kvaliteten i distansutbildningar särskilt påverkas av

- graden av återkoppling mellan utbildare och studerande,
- social kontext och kamratrespons,
- utbildarnas distanspedagogiska kompetens,
- en god struktur i genomförandet.

Intervjuer, kvalitetsgranskningar och studerandeenkäter visar att det finns stora skillnader i hur yrkeshögskoleutbildningar på distans bedrivs i förhållande till dessa faktorer. Översynen visar exempel på utbildningar som genomför utbildningen med gles kontakt mellan utbildare och studerande och utan hjälp av distanspedagogiska metoder, samtidigt som det finns andra exempel som visar på anordnare med omfattande och väl genomarbetade distansmetoder. Det finns skäl att tro att dessa skillnader har stor betydelse för kvalitet och resultat i enskilda utbildningar. Myndigheten bör därför göra en genomgång av kraven på utbildningarnas distanspedagogik.

Översynen visar också att myndighetens definition av distansutbildningar innebär att det finns utbildningar som klassas som distans, men som har en sådan omfattning av bundna inslag att utbildningen inte uppfattas som flexibel av de studerande. Myndigheten avser därför se över definitionen av distans.

Vad gäller utbildningarnas kostnader visar översynen att distansutbildningar genomgående har lägre statsbidrag än utbildningar som bedrivs i bunden form. Samtidigt gör olika upplägg av utbildningarna att olika anordnare kan ha stora skillnader i kostnader för sina utbildningar. Intervjuer visar att dessa skillnader till stor del beror på mängden återkoppling i utbildningen. Det innebär att det finns ett samband mellan låga kostnader för anordnaren och låg kvalitet som inte återspeglas i utbetalda statliga medel.

1 Bakgrund och utgångspunkter

1.1 Regeringsuppdrag

I myndighetens regleringsbrev för 2016 har Myndigheten för yrkeshögskolan fått i uppdrag att redovisa en översyn över yrkeshögskolans distansutbildningar till regeringen.

Myndigheten ska se över kvaliteten i, kostnaderna för och resultaten av distansutbildningar inom yrkeshögskolan i syfte att säkerställa en god måluppfyllelse och hög kvalitet i utbildningarna. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 17 oktober 2016.

1.2 Stor efterfrågan på flexibel utbildning

En allt mer flexibel och snabbväxande arbetsmarknad ställer höga krav på ett livslångt lärande. Det måste finnas tillfällen för alla att kompetensutveckla sig under livets gång. Om yrkeshögskolan ska kunna fungera som verktyg i det livslånga lärandet, måste vi erbjuda flexibla utbildningar. Det ska vara lätt att bygga på sin kompetens under livet.

För att utbildningar ska vara tillgängliga måste de passa i många olika livssituationer. Familjeskäl och praktiska omständigheter gör det omöjligt för många att flytta till andra delar av landet för att studera. Det finns också en efterfrågan efter utbildningar som går att kombinera med arbete, vilket förutsätter självstudier och att undervisningen är asynkron, det vill säga obunden i tid, till exempel genom inspelade föreläsningar.

I regeringens uppdrag om en översyn av Myndigheten för yrkeshögskolan som redovisades i oktober 2014, skriver regeringen att det ska utredas och lämnas förslag om hur utbildningarna ska kunna bedrivas i mer flexibla former och tillgodose behovet som uppstår i samband med yrkes- eller karriärbyten samt möjliggöra kompetensutveckling för anställda i syfte att klara strukturomvandlingar.

I departementspromemorian En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap som publicerades 2015 framhålls:

Yrkeshögskolan ska bl.a. vara ett alternativ för dem som senare i livet vill studera på eftergymnasial nivå i syfte att fördjupa sin kompetens inom ett yrke eller skaffa sig kompetens inom ett nytt yrke. Dessa personer har ofta ett större behov av att studera på ett flexibelt sätt, t.ex. på distans eller deltid.¹

Samtidigt finns det tillfällen då distansinslaget i en utbildning kan medföra en förhöjd avhopsfrekvens och andra utmaningar för utbildningens kvalitet. Vid tillsyn och kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar (YH) möter myndighetens utredare problem som troligen kan knytas till distansformer. Det kan till exempel handla om pedagogiska utmaningar och problem med avhopp.

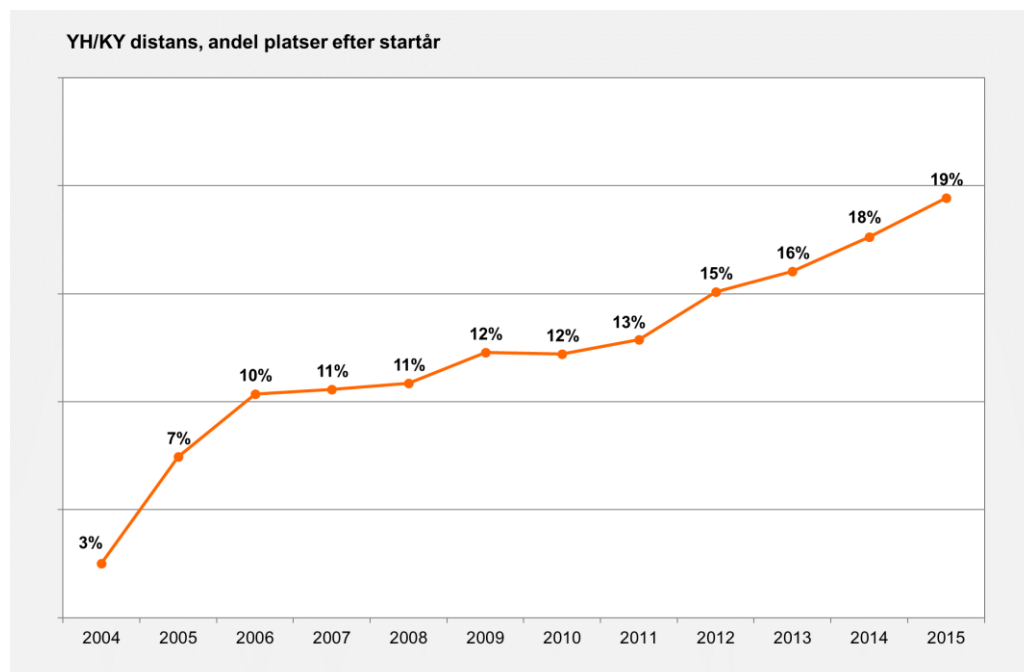
Ökad andel distans inom yrkeshögskolan

Andelen distansutbildning inom yrkeshögskoleutbildningar och inom föregångaren kvalificerad yrkesutbildning (KY) har ökat under tio år och ökningen ser ut att fortsätta. Under 2006 och 2007 låg andelen distansutbildningar på dåvarande KY-utbildningar runt 10 procent. I figur 1 framgår att andelen distansplatser sedan Myndigheten för yrkeshögskolans första beslutade utbildningsstarter 2010 bildades har ökat från 12 procent till 19 procent år 2015.

Diagrammet visar också att utbildningar inom den tidigare utbildningsformen KY hade lägre andel distans än vad YH-utbildningar har nu.

Den ökande andelen distansutbildningar är inte ett resultat av uttalade prioriteringar från myndighetens sida, men utvecklingen ligger i fas med regeringens uttalade vilja att utbildningar inom yrkeshögskolan ska bedrivas under flexibla former.

¹ En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap, Ds 2015:41

Figur 1

Att andelen distansundervisning ökar är del av en internationell trend som tog fart på 1990-talet och som blivit möjlig genom den tekniska utvecklingen, men också av en ökad efterfrågan av flexibla lärformer och av rationaliseringar.²

1.3 Intervjuer och enkäter

I denna översyn har vi kompletterat myndighetens egen statistik med intervjuer av utbildningsanordnare och enkäter som skickats till studerande.

Utbildningarna leds av utbildningsledare som samordnar den utbildande personalens insatser (här "utbildarnas"), ser till att utbildningen genomförs i god ordning och är en förbindelselänk mellan arbetslivet och utbildningen. Vi har genomfört djupintervjuer med utbildningsledare på sju olika utbildningar. Vi har valt utbildningar som är så olika som möjligt, utifrån utbildningsområde och pedagogiska metoder.

Vi har ställt många frågor till utbildningsledarna om det pedagogiska genomförandet av utbildningarna, särskilt med fokus på hur återkopplingen mellan utbildare och studerande går till och i vilken utsträckning de studerande har kontakt med varandra. Vi har också frågat om deras uppfattning om kompetensen hos de utbildare de anlitar, vilka kostnader utbildningen har, vilken

² Lisbeth Amhag, 2013

teknik de använder och varför de valt att bedriva utbildningen på distans. Slutligen har vi bitt dem berätta om vilka utmaningar och framgångsfaktorer som de identifierat i distansutbildningarna.

Flera av intervjuerna har genomförts i samband med kvalitetsgranskningar då vi även träffat utbildare, studerande, ledningsgrupp och skolledare eller motsvarande. Utbildningsledarna har genomgående varit öppenhjärtiga och även berättat om saker de upplever som brister. För att detta ska kunna ske under anonymitet anger vi inga referenser till de enskilda utbildningarna.

Vi har också skickat en enkät till 405 studerande som går eller nyligen avslutat en distansutbildning inom yrkeshögskolan. Av dessa har 180 svarat, vilket motsvarar 45 procent. De studerande har gått på 19 olika utbildningar, varav de flesta inom hälso- och sjukvård eller teknik och tillverkning.

I enkäten frågar vi de studerande varför de valt att gå en distansutbildning, hur utbildningen genomförts i praktiken och om den uppfyllde de förväntningar de hade när de startade.

2 Resultat

2.1 Distansutbildning inom yrkeshögskolan

2.1.1 Ingen tydlig gräns mellan distans och bunden undervisning

Gränsen mellan studieformerna bunden eller distans är inte helt klar. I anvisningarna för ansökan om att bedriva yrkeshögskoleutbildning definieras distans som att huvuddelen av utbildningen inte genomförs på utbildningsorten och att den studerande kan genomföra merparten av utbildningen på annan plats än i utbildningsanordnarens lokaler.³

Många utbildningar kan innehålla både bundna inslag och inslag på distans. I ansökan är det den blivande utbildningsanordnaren som själv definierar vilken beskrivning som passar bäst. Den som anger studieformen till distans får då också svara på kompletterande frågor om hur distansupplägget ser ut och om antalet fysiska och obligatoriska träffar.

2.1.2 Varför välja distans?

I den enkät som besvarats av studerande frågar vi varför de studerande valt att gå en distansutbildning. Svaren visar att de kan delas upp i några sammanfattande orsaker.

Det framgår av tabell 1 att den vanligaste orsaken som de studerande svara spontant är att utbildningen går att kombinera med arbete. 44 procent av de svarande anger detta. Enskilda svar som "För att kunna arbeta heltid" och "För att möjligheten fanns att fortsätta arbeta 100 %" tyder på att det finns studerande som arbetar väldigt mycket vid sidan av studierna, kanske mer än vad som är förenligt med att genomgå en utbildning.

Cirka 19 procent av de svarande anger att de valt utbildningen för att vara geografiskt oberoende, ofta i kombination med förklaringar om att detta är nödvändigt av familjeskäl eller för att inte behöva flytta.

Ytterligare 8 procent av de svarande anger andra, inte preciserade orsaker utifrån flexibilitet. Tillsammans anger 71 procent av de svarande att de valt utbildningen för dess flexibilitet, i alla fall som en av flera orsaker. De resterande 29 procenten av svaren berör inte flexibilitet. I de flesta av dessa svar framgår det att de studerande helt enkelt valt utbildning efter inriktning, oavsett om den gavs på distans eller i bunden form.

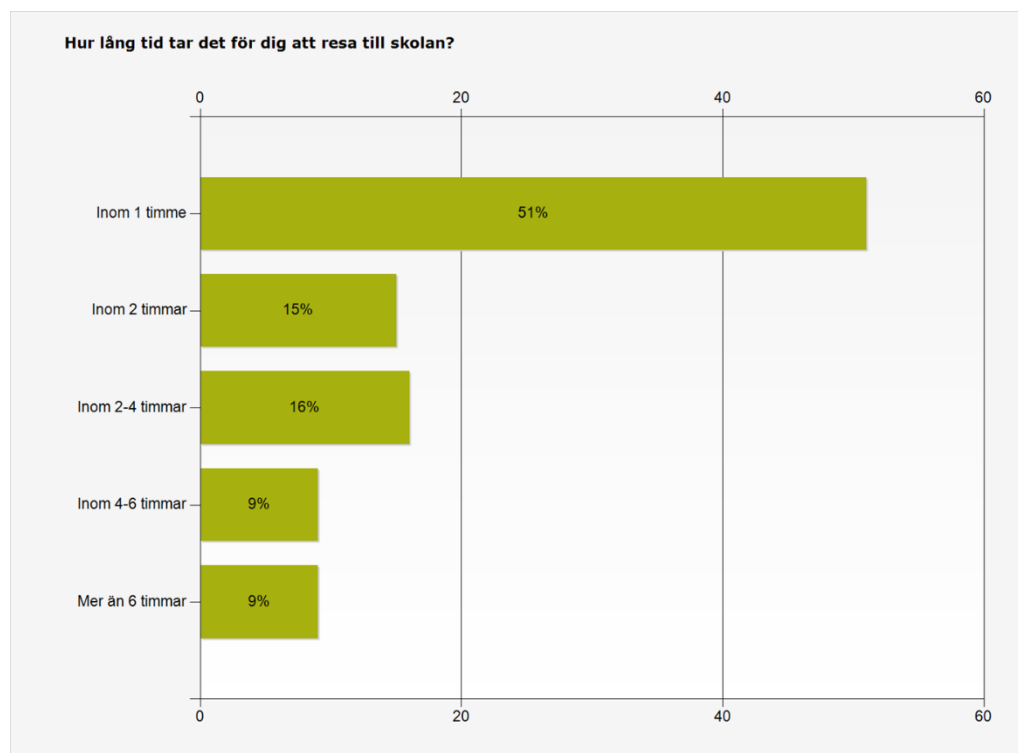
³ Anvisningar för ansökan om att bedriva yrkeshögskoleutbildning (2016), sid 14

Tabell 1

Varför valde du att gå en distansutbildning?

Orsak	Antal svar	Procent
För att kunna kombinera med arbete	72	44 %
För att kunna kombinera med familj/Inte behöva flytta	31	19 %
Orsaker andra än att det var en distansutbildning	47	29 %
Övriga orsaker utifrån flexibilitet	13	8 %

I enkäten frågar vi också de studerande hur långt de har till skolan. Trots att distansundervisning ska möjliggöra att studera på annan ort har hälften av de studerande uppgett en restid på en timme eller mindre. (Se figur 2) Bara drygt en tredjedel bor bortom vad som kan sägas vara rimlig pendlingstid, två timmars resa.

Figur 2

Detta kan jämföras med svaren i den öppna frågan om varför man valde att läsa på distans. Bara 19 procent väljer i första hand utbildningen för att få geografisk flexibilitet, det vill säga kunna kombinera studier med familj utan att flytta, eller av andra skäl kunna bo kvar på sin ort.

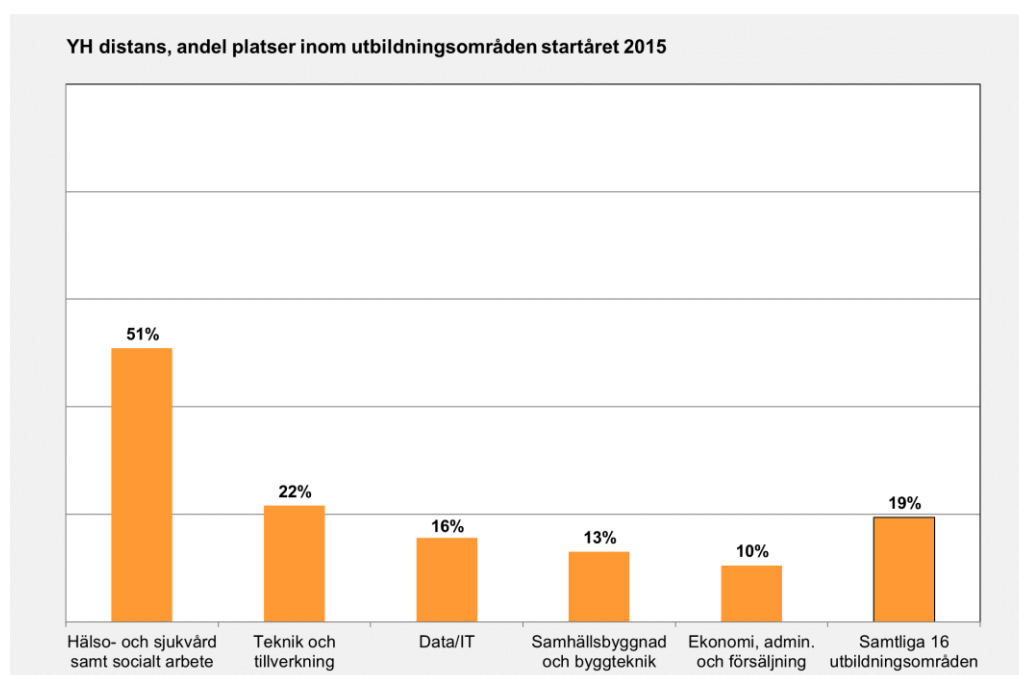
Den största gruppen, 44 procent, läser alltså på distans för att de vill ha den tidsmässiga flexibiliteten. Det är betydligt vanligare att de studerande i första hand vill kunna kombinera studierna med arbete än att de eftersträvar att kunna läsa på sin ort.

2.1.3 Andelen distansutbildning inom olika utbildningsområden

I kapitel 1.2 framgår det att andelen distansutbildningar ökar trendmässigt inom yrkeshögskolan. Av utbildningsplatserna med startår 2015 genomfördes undervisningen på distans för 19 procent av platserna. I detta kapitel visar vi utifrån myndighetens egen statistik att bakom detta genomsnitt ligger stora skillnader mellan olika utbildningsområden.

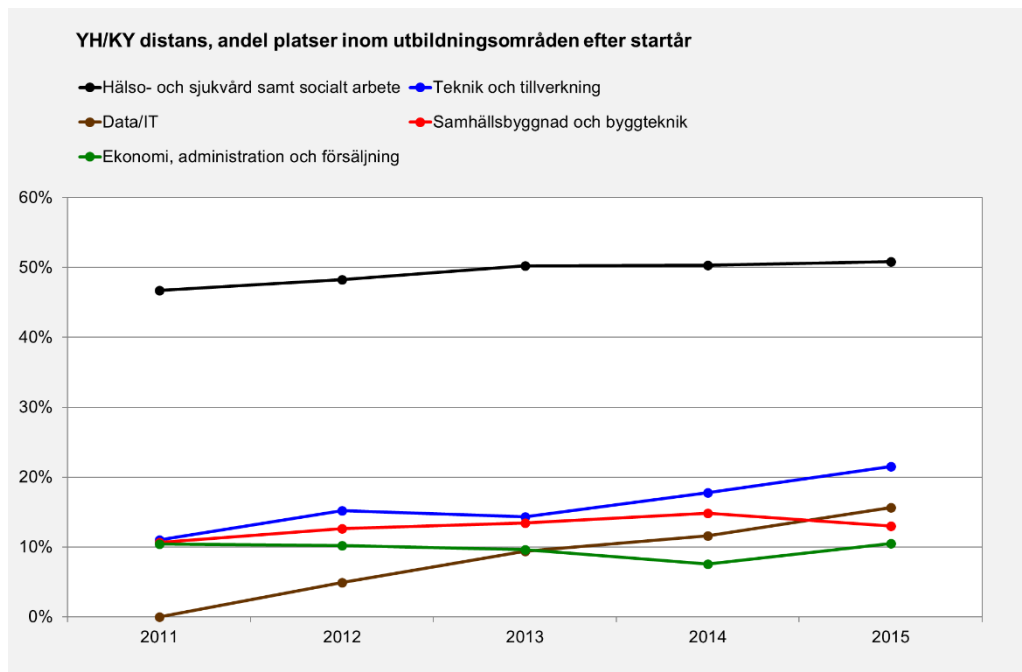
Figur 3 nedan särredovisar de fem största utbildningsområdena. Hälso- och sjukvård skiljer sig kraftigt från andra områden och drar upp genomsnittet i och med att hälften av utbildningsplatserna genomförs som distans.

Figur 3

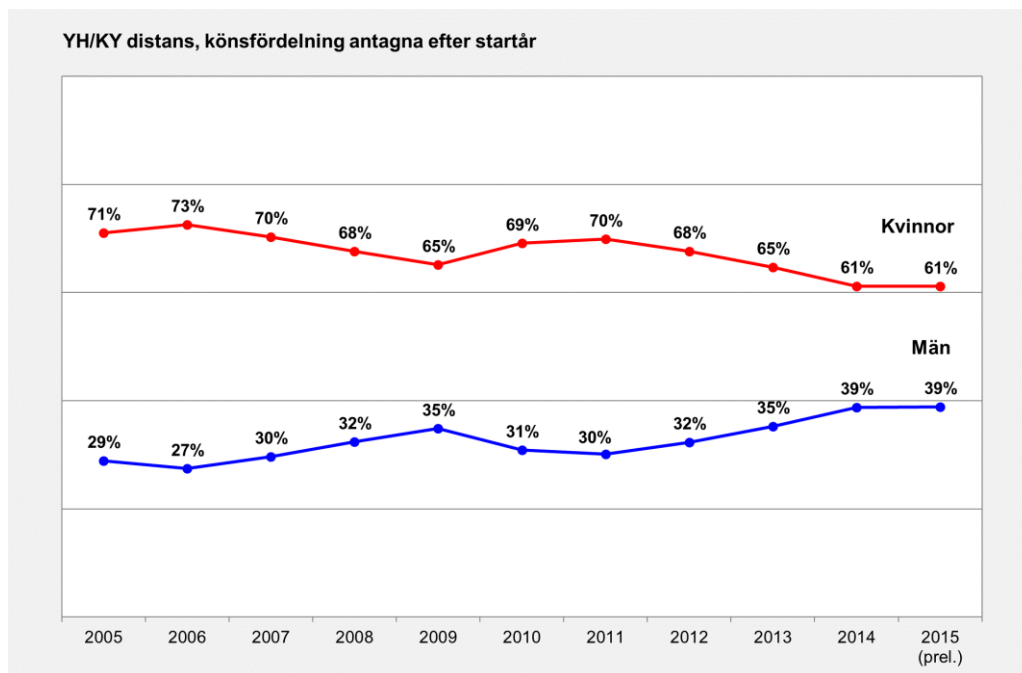
I figur 4 kan vi jämföra utvecklingen för de fem största utbildningsområdena de senaste fem åren. För fem år sedan hade Data/IT inga distansplatser alls, nu utgör 15 procent av områdets utbildningsplatser av distans. Vi ser också att utbildningsområdet Teknik och tillverkning har ökat betydligt från cirka 10 procent till cirka 20 procent distansplatser.

Figur 4

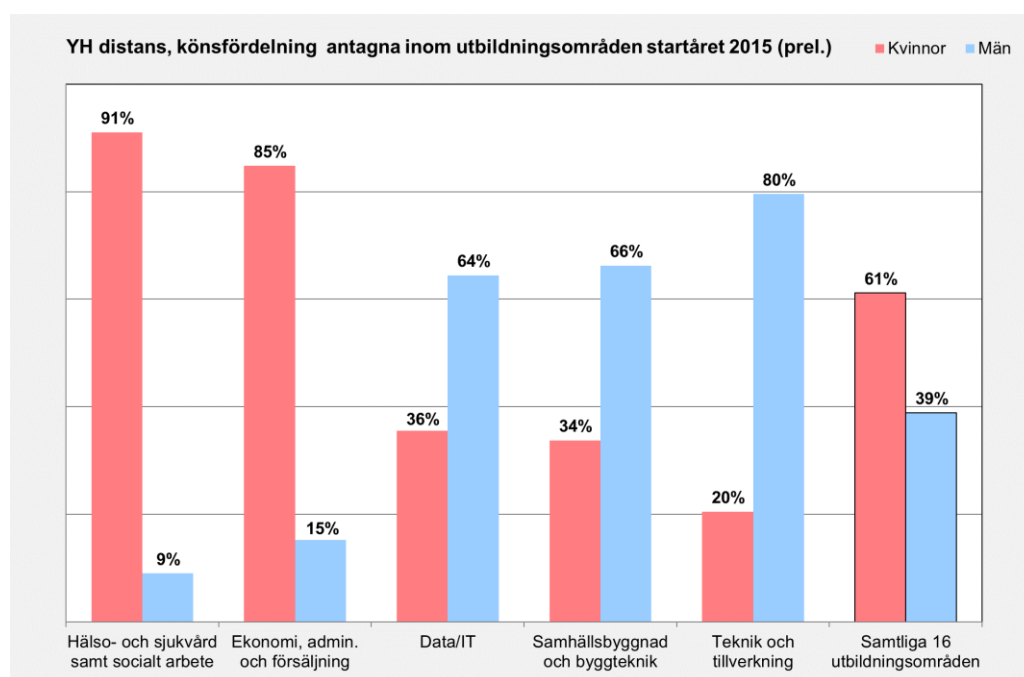
Distansutbildning är särskilt viktigt för kvinnors möjlighet till kompetensutveckling, då kvinnor dominerar bland de studerande. Som framgår av figur 5 att andelen kvinnor inom distans minskat även om andelen kvinnor fortfarande är drygt 60 procent.

Figur 5

Det är framför allt utbildningar inom Hälso- och sjukvård som förklarar den stora andelen kvinnor. Figur 3 och 6 visar att hälften av utbildningarna inom området ges på distans och över 90 procent av dem som studerar på distans är kvinnor. Ökningen av andelen män beror på att utbildningsområdena Data/IT och Teknik och tillverkning har ökat andelen platser som ges på distans. Inom dessa områden är andelen manliga studerande på distans 64 respektive 80 procent.

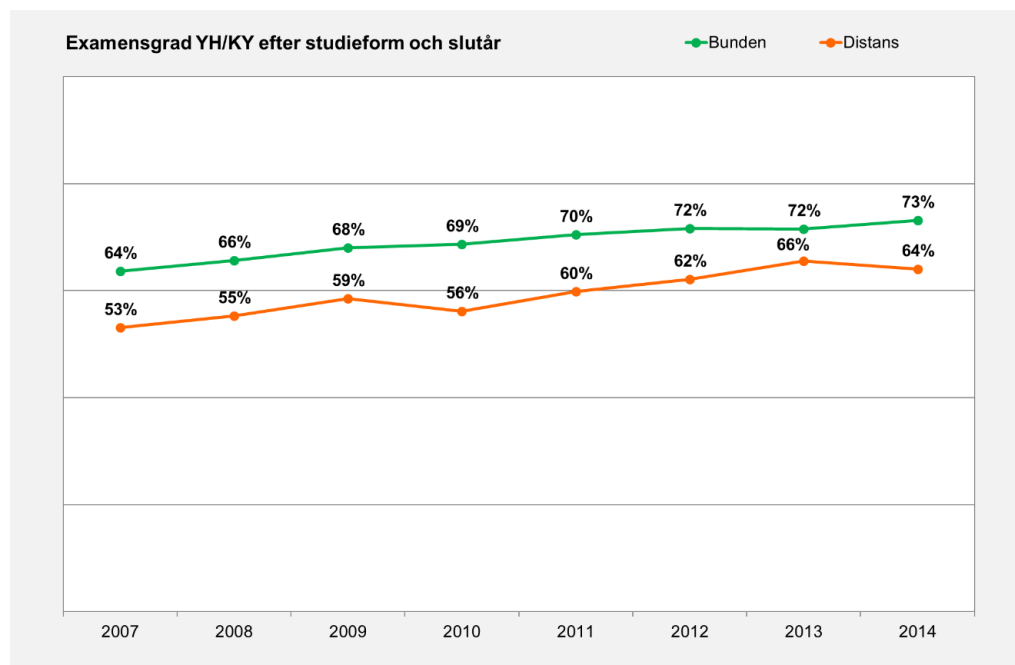
Figur 6

2.2 Examensgrad

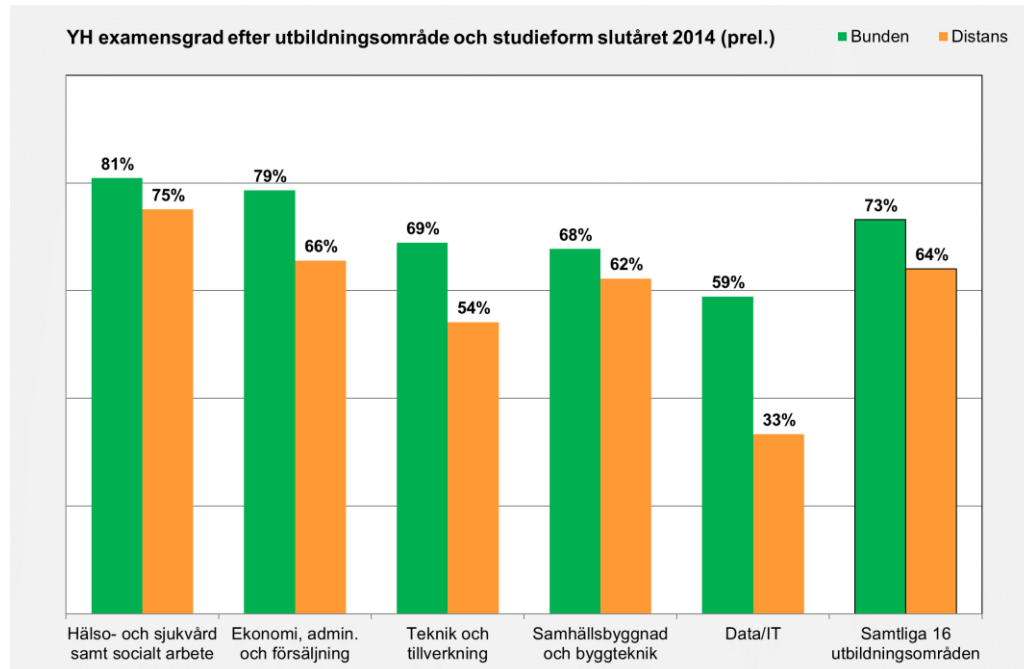
Yrkeshögskoleutbildningarnas resultat mäts i första hand genom utbildningarnas examensgrad, det vill säga andelen av dem som påbörjat en utbildning som tagit examen. Examinationsgraden är genomgående lägre för distansutbildningar, men skiljer sig stort mellan utbildningsområdena. Även om examensgraden ökat för både bundna utbildningar och distansutbildningar inom yrkeshögskolan så visar figur 7 att skillnaden mellan de båda studieformerna består över tiden.

Figur 7

Det finns stora skillnader mellan olika utbildningsområden vad gäller examensgrad för både bundna utbildningar och distansutbildningar. I figur 8 ser vi examensgraden för de fem största utbildningsområdena. När vi delar upp 2015 års resultat på utbildningsområden ser vi att Hälso- och sjukvård visar de bästa resultaten mätt i examensgrad. Data/IT har betydligt sämre resultat än andra grupper. Inom Data/IT är skillnaden hela 26 procentenheter medan skillnaden inom Hälso- och sjukvård bara är 6 procentenheter.

De goda resultaten inom Hälso- och sjukvård har stor betydelse för det samlade resultatet av distansutbildningarna, eftersom hälften av utbildningarna på området ges på distans. Områden med sämre examensgrad som Data/IT och i viss mån Teknik och tillverkning har betydligt lägre andel distansutbildningar och drar därför inte ned snittet så mycket. Däremot framgår det ovan i figur 3 att båda dessa svaga områden ökar sin andel inom distans.

Figur 8

lakttagelserna stämmer med den bild som finns inom högskolan. Statistisk som SCB producerat på uppdrag av Universitetskanslerämbetet för det senaste analyserade läsåret 2012/13 visar på stora skillnader i prestationsgrader mellan kurser på campus (bundna kurser) och kurser på distans.

Prestationsgraden på fristående kurser var 71 procent för campusstudenter och 53 procent för distansstudenter läsåret 2012/13. Sedan läsåret 2004/05 har prestationsgraden på fristående kurser minskat med 3 procentenheter för distansstudenter och ökat med 1 procentenhet för campusstudenter.

Det var stor skillnad i prestationsgrad mellan campus- och distansstudenter även på generella program, 86 procent jämfört med 71 procent.

Även för studenter på yrkesexamensprogram var prestationsgraden högre vid campusstudier än vid distansstudier men skillnaden var mindre, 90 respektive 87 procentenheter.⁴

⁴ Sveriges Officiella Statistik, Statistiska meddelanden UF 20 SM 1502, SCB. Producerad på uppdrag av Universitetskanslerämbetet.

Skillnaden finns för alla typer av utbildningar, men är lägre för yrkesexamensprogram. För fristående kurser är skillnaden 18 procentenheter mellan campusstudenter och distansstudenter, för generella program 15 procentenheter och 3 procentenheter för yrkesexamensprogram.

Skillnaden i prestationsgrad har ökat över tiden. SCB skriver vidare:

Sedan läsåret 2004/05 har prestationsgraden på fristående kurser minskat med 3 procentenheter för distans-studenter och ökat med 1 procentenhet för campusstudenter.

Slutsatser

Det finns en systematisk skillnad i examensgrad mellan distans och bunden undervisning, där distansutbildningar visar sämre resultat inom alla utbildningsområden och över tid. En varningssignal för utvecklingen på området är att det är de två utbildningsområden som ökat snabbast de senaste fem åren har sämst resultat för distansutbildningar, teknik och tillverkning respektive Data/IT.

2.3 Rätt jobb

Det framgår tydligt av myndighetens statistik att avhoppsfrekvensen är högre för distansutbildningar än för bundna utbildningar. Möjliga orsaker till detta kommer vi att återkomma till i kapitel 3. Men en utbildnings resultat beskrivs inte bara av examensgraden. Syftet med yrkeshögskolan är att kompetensförsörja arbetslivet. Hur står sig då distansutbildningarna jämfört med de bundna utbildningarna när de studerande kommer ut i arbetslivet?

Myndigheten genomför årligen en undersökning som jämför arbete och studier. Studien mäter i vilken utsträckning de examinerade får arbete inom samma område som de tagit examen.

Medan examensgraden i utbildningarna systematiskt skiljer till distansutbildningarnas nackdel, visar tabell 2 att så inte är fallet vad gäller sysselsättning efter examen. Det skiljer i stort sett inte mellan distans- och bundna utbildningar vad gäller om de leder till jobb inom utbildningsområdet.

Tabell 2

Arbete som åtminstone överensstämmer till viss del med den utbildning de genomfört efter kön, utbildningsområde och studieform
(andel av dem som har arbete)

	Totalt	Distans	Bunden
Kvinnor	87 ± 1	90 ± 1	86 ± 1
Män	87 ± 1	86 ± 3	87 ± 1
Data/IT	86 ± 2	88 ± 7	86 ± 2
Ekonomi, administration och försäljning	88 ± 1	88 ± 3	88 ± 1
Hälso- och sjukvård samt socialt arbete	90 ± 1	93 ± 1	87 ± 2
Samhällsbyggnad och byggt teknik	87 ± 2	85 ± 4	87 ± 2
Teknik och tillverkning	85 ± 2	80 ± 5	86 ± 2
Totalt	87 ± 1	89 ± 1	87 ± 1

Slutsatser

Myndighetens egen statistik visar alltså att det finns en tydlig skillnad i examensgrad mellan distansutbildningar och bundna utbildningar där andelen avhopp genomgående är högre på distansutbildningar inom alla utbildningsområden. Av de studerande som tar examen finns det däremot ingen skillnad i vilken omfattning de examinerade får arbete som åtminstone till viss del överensstämmer med utbildningen. Vad gäller den lägre examensgraden finns det en omfattande diskussion i forskningen om vilka svårigheter som är specifika för distans och som kan orsaka ett lägre resultat och vilka krav detta ställer på en god kvalitet i genomförandet av distansutbildningar. Vi kommer att gå in närmare på detta i nästa kapitel om kvalitet i distansutbildningar inom yrkeshögskolan.

3 Kvalitet

3.1 Vad är god kvalitet i distansutbildningar?

Det finns alltså en tydlig skillnad mellan resultatet för distansutbildningar och bundna utbildningar vad gäller examensgrad. En signifikant större andel av de studerande på distansutbildningar väljer att avbryta sin utbildning. Detta är genomgående för alla utbildningsområden. Frågan är i vilken utsträckning denna skillnad beror på utmaningar i att bedriva distansutbildning med god kvalitet.

Begreppet kvalitet kan användas på många olika sätt och vi behöver därför slå fast vilken typ av kvalitet vi i första hand ska utgå från när vi undersöker distansutbildningarna. I myndighetens strategi för kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar skiljer myndigheten på att utbildningen når önskad effekt och att granska att utbildningsprocessen är utformad så att det är troligt att utbildningen når denna effekt:

Det övergripande syftet med yrkeshögskolan beskrivs i regelverket som en önskad *effekt* av utbildningsformen – att de utbildningar som ingår i yrkeshögskolan ska svara mot arbetslivets behov. Det betyder att varje utbildning inom yrkeshögskolan ska lämna ifrån sig studerande som har en kompetens som är efterfrågad på arbetsmarknaden. Detta bedöms initialt vid ansökningstillfället och slutgiltigt efter det att de studerande lämnat utbildningen. Men en kvalitetsgranskning av *utbildningsprocessen* kan också bedöma en trolig framtida måluppfyllelse avseende effekten av utbildningen.⁵

Myndighetens strategi slår också fast att:

Utbildningsprocessen måste ge förutsättningar för ett gott resultat, dvs. att de studerande når lärandemålen för utbildningen så som de är beskrivna i utbildningsplanen.⁶

Sammantaget ska en god genomförandeprocess leda till ett bra resultat i meningen att de studerande lämnar utbildningarna med rätt kunskaper, färdigheter och kompetenser för att därigenom nå en god effekt i form av att kompetensförsörja arbetslivet.

⁵ Strategi för kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar, Dnr: MYH 2014/4132, Beslutad av GD 2015-03-03, sid 2

⁶ Strategi för kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar, Dnr: MYH 2014/4132, Beslutad av GD 2015-03-03, sid 3

I det föregående kapitlet har vi redovisat en översyn av utbildningens resultat och effekt utifrån hur detta skiljer sig mellan distansutbildningar och bundna utbildningar. I detta kapitel ska vi göra en översyn av hur kvaliteten i utbildningarnas genomförande påverkas av utbildningarnas flexibilitet och vilka särskilda utmaningar distans innebär för kvaliteten i genomförandet.

3.2 Utmaningar för god kvalitet i distansutbildningar

En genomgång av forskningsläget visar stort stöd för att en låg genomströmning för distansutbildningar gäller internationellt inom vuxenutbildning. Mycket av utmaningen för den som bedriver utbildning på distans handlar om att utveckla pedagogiska former för att skapa tät återkoppling till de studerande och tydlig struktur, men också att använda de möjligheter som modern teknik erbjuder.⁷

Även om det faller utanför den här översynens syfte att ge en djupare analys av den forskning som finns kan vi sammanställa en övergripande bild av vilka dimensioner av distansutbildning som teoretiserats och undersökts. Denna genomgång är ett viktigt underlag för att kunna analysera svaren i intervjuer av utbildningsanordnare och enkäter till de studerande.

3.2.1 Vikten av återkoppling

En av de viktigaste dimensionerna som hålls fram i forskning om distansutbildning är utmaningar i att ge de studerande snabb återkoppling, och därmed ett tryck att prestera, samt ett socialt sammanhang att bedriva studierna i. Distansundervisning har ett traditionellt problem, "presence, community building and participation".⁸

Skolinspektionen genomförde 2015 en studie av distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning som visar på samma problem. De framhåller resonemang om att tät återkoppling har mycket stor vikt för motivation och för att hålla nere avhopp.⁹

Jan Svärdhagen som är utvecklingsledare inom området nätbaserad utbildning på högskolan Dalarna formulerar det så här:

Många gånger så skapar man kurser som har så liten grad av interaktion att eleverna sitter helt utan sammanhang eller får möjlighet att testa sina idéer med andra lärare eller elever. Min och vår erfarenhet är att just brevscoleutbildningarna inte ger tillräckligt för att få en meningsfull

⁷ Se t ex Forskningsöversikt i Lisbeth Amhag, 2013

⁸ Lee & McLaoughlin 2010, sid 61

⁹ Skolinspektionen 2015, sid 6

utbildning. Vidare så är det svårt att följa en progression utan täta kontakter (som absolut kan ske online).¹⁰

Redan i den internetstödda distansutbildningens barndom 1996 formulerade pedagogikforskaren Timothy Koschmann ett antal paradigmskiften i den "instruerande" teknologin, som i stora drag är samstämmig med många andra forskares uppdelning av distansutbildning efter deras hantering av återkoppling.

¹¹ Koschmann såg fyra paradigmskiften i hur tekniken används.

På nivå 1 används envägskommunikation. Datorn används för att skicka ut uppgifter och för att förmedla det utbildaren har bestämt är det som de studerande behöver kunna. De studerande får sedan visa att de har lärt in precis det som de ska lära sig. På så sett liknar utbildningarna gamla tiders brevskola, och det den moderna tekniken används för är att ersätta post med e-post.

På nivå 2 används datorer för att hantera själva lärandet, för att lära ut, t ex genom frågor och interaktiva problem. Datorn ger automatiserad feedback till den studerande och används för att kontrollera lärandet. Denna typ av lärande är ovanligt inom yrkeshögskolan, men vanligt inom högskolan där den används för så kallade MOOC-kurser, Massive Open Online Course, där tusentals kan delta i kurser med automatiserad undervisning och kunskapsprov.

På nivå 3 finns ett fokus på återkoppling och pedagogik. Fokus ligger på lärandet som process, inte på att lära ut. Självstudier kompletteras med antingen asynkron återkoppling genom forum, e-post, eller genom distansseminarier.

En fjärde distanspedagogisk nivå innebär att utbildningen använder metoder för återkoppling på nivå 3, men att de studerande gör det i en social kontext. Distansutbildning kan kombineras med gemensamt lärande, där de studerande tillsammans formar sin kunskap genom grupparbeten och ömsesidig feedback.

Professor i pedagogik Rupert Wegerif sammanfattar den omfattande forskningen som att det finns tre forskningsparadigmer som teoretiserats.¹² Det första paradigmet kallar Wegerif för objektivism. Datorn används för att föra överkunskap, och ses som en effektivisering av tidigare former av distansundervisning. Detta liknar Koschmanns första nivå. I det andra paradigmet, konstruktivism, används datorn för att lagra prestationer. Det tredje paradigmet är socio-kulturella teorier, där datorn blir ett medel för samarbete. Genom att öppna

¹⁰ Intervju Jan Svärdhagen maj 2016

¹¹ Koschmann 1996

¹² Wegerif 2007

upp för en rad olika pedagogiska metoder som främjar samarbete och dialog skapas en modernare pedagogik där de studerande är med och formar sin kunskap tillsammans.

Distanspedagogik som bygger på envägskommunikation kritiseras för att inte utnyttja modern pedagogik, utan ha en gammaldags syn på kunskap som något som utbildaren förmedlar istället för något som skapas av de studerande i en lärandeprocess. Denna typ av pedagogik kräver också stor studiedisciplin och leder till relativt många avhopp, särskilt bland studerande som inte är studievana. Vi återkommer till dessa resonemang i intervjuerna med utbildningsledare.

De pedagogiska metoderna som inte är kopplade till envägskommunikation är alltså associerade med en hög grad av återkoppling, inte bara mellan utbildare och studerande utan också mellan de studerande i en social kontext. Det är också viktigt att förstå att dessa metoder inte bara handlar om teknik och datorer, utan om pedagogik. Det finns en rad pedagogiska idéer som ser lärandet inte som något som överförs från utbildare till studerande för att sedan betygssättas efter hur komplett den studerande tagit till sig det utlärdade, utan menar att pedagogiken ska främja att den studerande bearbetar kunskapen och lär sig analysera och omskapa den själv.

Kamratrespons (eng. peer feedback), eller återkopplande lärande i en social kontext, innebär kritiskt granska andras texter/produktioner, men också ta ställning till och lösa olika problem (eng. scaffolding) tillsammans med andra studenter och lärare. De studerande lär sig att argumentera välgrundat och att granska kritiskt. Komparativa studier visar att kamratrespons och självvärdering gör att de studerande bearbetar uppgifterna igen och använder de förslag de får. Kamratrespons ger också snabbare återkoppling. Utöver att detta kan vara effektiva pedagogiska metoder kan kamratrespons också vara en praktisk lösning för en utbildare som kan lägga över en del av återkopplingen på de studerande, under rätt ledarskap.¹³

¹³ Amhag sid 131-132

3.2.2 Pedagogiska metoder inom distans

I en intervju med distansforskaren Lisbeth Amhag vid Malmö högskolan

¹⁴uttrycker sig Amhag så här:

Det är inte gynnsamt att bara sitta själv, att bara skriva och läsa, särskilt inte i en yrkesutbildning. Andra kanaler, såsom videoinspelningar och webinarier, är bra komplement. Alla lär sig inte bäst genom texter.

Att alla inte lär sig bäst genom texter är välkänt, och ändå en utmaning för mycket av den traditionella undervisningen, inte minst på distans. Ny teknik och utvecklad pedagogik innebär många nya sätt att lära ut och kanske en större förståelse för vad som är en effektiv utbildning. Nya sätt att lära sig på uppstår i och med att vi kan blanda synkron (i realtid) och asynkron, i tid obunden textbaserad eller inspelad kommunikation. Det krav som en hög flexibilitet i distansutbildningarna ställer på att inte låsa upp för mycket tid till synkron kommunikation, t ex webinarier online ansikte mot ansikte, kan mötas med inspelningar, forum, datorstyrd inläring med mera.

Nya pedagogiska metoder uppstår med hjälp av modern teknik, men även en förändrad bild av lärande har betydelse. Tekniken tidigare bara användes som en snabbare ersättning för vanliga brev kan istället fungera som ett stöd för en process där den studerande är med och formar sin kunskap istället för att bara passivt ta emot och memorera kunskap som läraren väljer ut och överför.

Enklare teknik som att skicka e-post med instruktioner och att skicka ut dokument och instruktioner har allt mer kommit att ersättas med distanslektioner i realtid eller inspelade filmer. Distanspedagogik skiljer sig från bunden undervisning genom att den kräver fler och andra incitament för att locka till lärande.¹⁵ Modern teknik ger möjligheter, men framstående utbildningar inom distans utmärks inte i första hand av teknik utan av en genomtänkt pedagogik. Många av dessa metoder som blivit populära inom distansundervisning används också i bunden undervisning, så som till exempel flippat klassrum. Detta innebär att lärarna filmar sina genomgångar och lägger ut på nätet så att studenterna kan gå igenom dessa hemma inför lektionen, det vill säga i omvänd ordning mot traditionellt. Genomgångar kan delas upp i små avsnitt med frågor i slutet som studenten måste besvara. Den gemensamma undervisningstiden används för problemlösning som bygger på att studenterna sett filmavsnitten i förväg.

¹⁴ Intervju maj 2016, distansforskare Lisbeth Amhag vid Malmö högskolan

¹⁵ Amhag om kamratrespons, 2013, sid 96

Metoden innebär att studenterna blir mer aktiva. Frågorna gör att de måste vara uppmärksamma och att läraren ser var problemen uppstår.¹⁶

Tekniken med inspelade lektioner öppnar alltså möjligheter. Lektionerna kan delas upp i korta moment, som följs av frågor för den studerande ska kunna se om de förstår. Utbildarna kan välja teknik som innebär att de kan följa vilka studerande som har sett vad, och hur de har klarat frågorna. De kan också med moderna upplägg se vad de studerande ser om, för att se var problemen uppstår. Sedan kan lektionstiden fokuseras på att fördjupa sig i de områden där det uppstått problem, eller i att lösa anpassade problem.

En vanlig bild av distansutbildningar är att de sker helt utan fysiska möten, men en genomgång av distansutbildningar inom yrkeshögskolan visar att det är mycket ovanligt att utbildningar som klassar sig själva som distans sker utan att de inblandade någonsin träffas på riktigt. Amhags forskningsgenomgång tyder på att det är avgörande att träffas i verkligheten, särskilt i början.¹⁷ Blandat lärande (Blended Learning) kan innebära att klassen träffas regelbundet eller enstaka gånger, men också att undervisning sker i klassrum för de som kan ta sig dit och att detta filmas och sänds, synkront eller inspelat, till de som inte kan ta sig dit.

3.2.3 Utbildarnas kompetens

Som vi kommer att återkomma till i intervjuerna nedan med utbildningsledare har långt ifrån alla utbildningar valt att lägga sig på en pedagogisk nivå som använder modern pedagogik, till exempel webinarium. En orsak till detta kan vara brister i utbildarnas pedagogiska och tekniska kompetens.

Jan Svärdhagen på högskolan Dalarna pekar på svårigheter för att nå en bra kompetens hos utbildarna.¹⁸

Vad gäller utbildarkompetensen så är det helt enkelt så att det finns många lärare som inte vill arbeta digitalt och då är man tvungen till att köpa in kompetens genom konsulter. Här ligger ett nytt problem då man ofta överlåter själva utbildningarna till dessa som kanske saknar pedagogiskt kompetens eller inför en modell, verktyg eller plattform som de förespråkar eller säljer och på så sätt har en annan agenda än den avsedda.

¹⁶ En digital agenda i människans tjänst, SOU 2014:13, sid 184

¹⁷ Amhag 2013, sid 131

¹⁸ Intervju Jan Svärdhagen maj 2016

2014 års delbetänkande av Digitaliseringskommissionen menar att framgångsfaktorer för distansutbildning tycks vara lärarens digitala kompetens, förmåga att leda skolarbetet, integrera IT i undervisningen och ge eleverna tydliga men uppnåbar utmaningar. Detta ligger i linje med annan skolforskning och visar på lärarens centrala roll.¹⁹

Samtidigt finns det en lång rad svenska studier som tyder på att utbildare inte lägger tillräckligt med tid på respons.²⁰

Skolinspektionen säger i sin rapport om kvaliteten i distansutbildningar inom kommunal vuxenutbildning att lärarna behöver hålla sig à jour med teknikutvecklingen och kontinuerligt förändra distansundervisningen utifrån den. De ser brister i arbetssätten inom den kommunala vuxenutbildningens distansutbildningar och menar att det behöver utvecklas och lärarens ledning av utbildningen behöver stärkas för att motivera en högre grad av självstudier och för att öka det gemensamma lärandet.²¹

3.2.4 Struktur i genomförandet

Utöver en genomtänkt pedagogik med bra återkoppling i en social kontext och utbildare med kompetens inom pedagogik finns det forskning som visar att vikten av en tydlig struktur är viktig på distansutbildningar.²²

Skolinspektionen menar i sin rapport om distanskvalitet att vad gäller planering och genomförande av undervisningen, visar forskning på att distansutbildning ställer betydligt högre krav på ett anpassat kursupplägg och särskilda sätt att utforma undervisningen efter elevens behov.²³

3.3 Kvalitet i distansutbildningar inom yrkeshögskolan

Vi kan alltså konstatera att distansutbildningar har en särskild utmaning i att balansera flexibilitet med aktivt deltagande. I vilken utsträckning lyckas utbildaren återkoppla till de studerande, motivera dem och upprätthålla ett bra tempo, utan att flexibiliteten blir lidande? Genomströmningen och studietakten blir beroende

¹⁹ SOU 2014:13, sid 171

²⁰ Amhag 2013, sid 131

²¹ Skolinspektionen 2015, sid 4

²² Amhag 2013 sid 130f

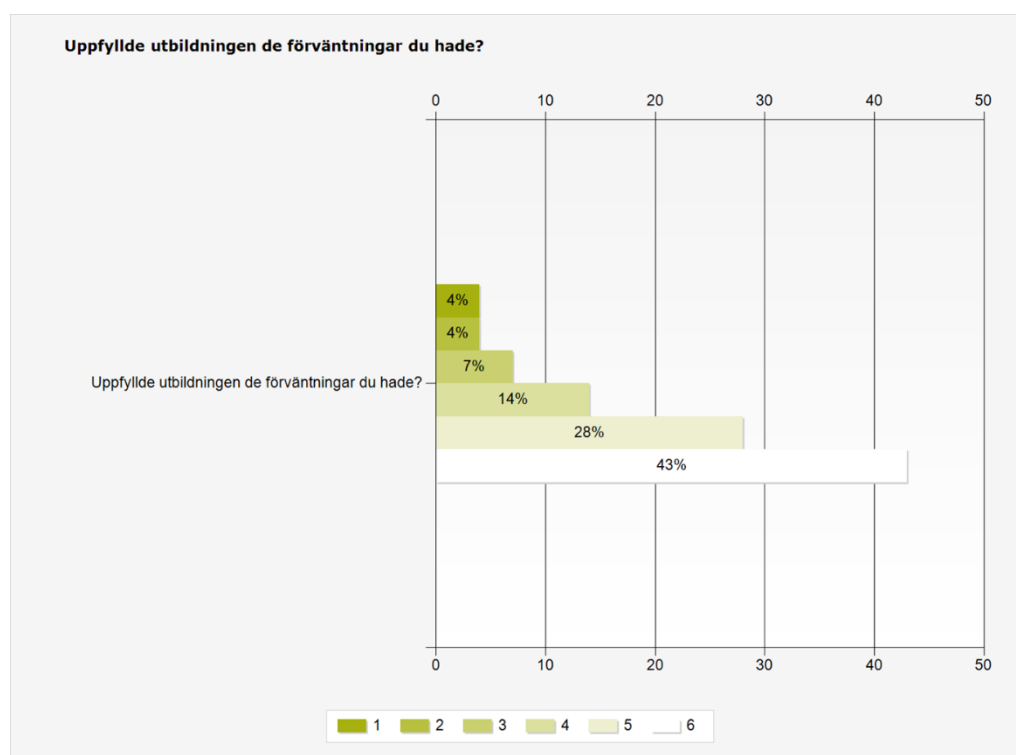
²³ Skolinspektionen 2015, sid 6, hänvisning till Moore och Kearsley 2005

av utbildarens förmåga att genomföra utbildningen med en hög pedagogisk nivå, särskilt vad gäller återkoppling till de studerande.

De studerandes syn på utbildningarna

En viktig indikator för om utbildningarna fungerar väl är om de studerande är nöjda med sin utbildning. I den enkät vi skickat ut till studerande på distansutbildningar frågar vi om utbildningen uppfyllde de förväntningar de hade. Den övervägande delen av de 180 svarande är nöjda eller mycket nöjda med sin utbildning, se figur 9 nedan.

Figur 9

Figur 9: De studerande kunde svara på en sexgradig skala i vilken omfattning de höll med om att utbildningen uppfyllde förväntningarna från "inte alls" till "helt och hållet". 85 procent av de svarande valde något av de bättre alternativen mellan 4 och 6, och 43 procent valde det bästa alternativet.

Vi frågade också de studerande "om utbildningen inte uppfyllde dina förväntningar, varför var det så?" 43 studerande svarade, ofta med långa och genomarbetade svar. En klustring av svaren visar att de vanligaste synpunkterna rör utbildningens inriktning eller innehåll, tempot i undervisningen eller pedagogiken.

Synpunkterna på utbildningens innehåll (15 kommentar) gäller i många fall att utbildningen inte innehållit det den studerande trodde när hen sökte in. Men många av svaren gör också gällande att utbildningen varit för bred, eller innehållit för lite substans. Dessa svar gränsar mot de 10 kommentar som kommit in om

utbildningarnas tempo. Här återfinns kommentarer såsom "Ibland kändes skolveckan innehålla mycket utfyllnad", "50 % studietakt på högskolan är mer än 150 % på denna linje", även om de flesta kommentarer mer är i linje med "Lite låga krav emellanåt".

Ytterligare 15 studerande har kommenterat vad de ser som brister i pedagogiken. Här ser vi allmänna klagomål på lärare och genomförande, men också en del klagomål som direkt kan leda till distanspedagogik, eller bristen på den. Kommentarer som "väldig bristfällig kommunikation med lärare, "tyvärr [är] hjälp med svåra arbetsuppgifter ofta ... begränsad" och "svår[t] vara ensam med så mycket uppgifter" handlar om upplevd brist i återkoppling. Kommentarer som "datalänken emellan oss som strulade hela tiden" och "tekniken fungerade dåligt" visar på hur viktigt det är att utbildningen fungerar tekniskt i alla led.

Det går inte utifrån några enskilda kommentarer dra slutsatser om det finns generella brister på de genomförda distansutbildningarna, men synpunkter på tempo, pedagogik och teknik gäller områden vi återkommer till nedan i intervjuerna med utbildningsanordnarna. De studerande är beroende av en god återkoppling från utbildarna, tekniken som bär de pedagogiska inslagen måste fungera och de studerande måste känna att utbildningen drivs på med ett bra tempo, även om de inte är uppbokade med daglig undervisning.

Intervjuer med utbildningsledare

De intervjuer som vi gjort med utbildningsledare i samband med denna översyn visar också att deras bild av framgångsfaktorer bakom en lyckad utbildning betonar just detta. Utbildaren behöver återkoppla regelbundet. Men den studerande är också beroende av en tydlig struktur. Avsaknaden av personliga möten gör att ordning och reda i genomförandet blir ännu viktigare. För att detta ska fungera menar utbildningsanordnarna att det är väsentligt att utbildarna har rätt kompetens och att de har resurser för att genomföra den återkoppling som behövs.

Nedan går vi igenom intervjuer med utbildningsledare från sju olika utbildningsanordnare som har ansvar för en eller flera egna utbildningar. Intervjuerna har skett under anonymitet och referenser anges därför inte. Flera av intervjuerna har skett i samband med kvalitetsgranskningar då ytterligare information har kunnat hämtas från utbildare, studerande, ledningsgrupp och andra representanter från utbildningsanordnaren.

3.3.1 Pedagogiska metoder och återkoppling

En genomgång av forskningsläget kring distansutbildningar tyder alltså på att en hög nivå på återkopplingen till de studerande är central för att nå en hög kvalitet i distansutbildningar. Den studerande måste få snabb återkoppling efter ett färdigt moment, men också möjlighet att ställa frågor för att kunna ta sig fram i utbildningen. En utmaning är också att skapa en social kontext där de

studerande kan hjälpa varandra i studierna, t ex genom grupparbete eller genom att delta i diskussioner där man aktivt formar sin kunskap istället för att bara passivt ta emot det utbildaren förmedlar.

Utbildningsledarna om framgångsfaktorer

De intervjuade utbildningsledarna ser återkoppling som en avgörande framgångsfaktor för att lyckas med utbildningen. En utbildningsledare på en vårdutbildning svarar på frågan om vilka framgångsfaktorer de ser för att bedriva distansutbildning:

Det ska hända något ofta. Vi har en månad mellan träffarna, om de inte gör sina uppgifter upptäcks detta först efter en månad. Vi försöker ge dem ett sammanhang genom att skicka ut extra material för att upprätthålla kontakten, eller hälsningar, att vi ses om en vecka.”

En utbildningsledare på en administrativ utbildning med äldre studerande från hela landet menar att en framgångsrik utbildning kräver att:

Man ska ha obligatoriska träffar trots att det är distans. Man ska ha kontinuitet och man ska höra på något varje vecka, så som med föreläsningar. De studerande ska vara upplåsta ofta.

En utbildningsanordnare som vid granskning fått mycket goda omdömen om sin distanspedagogik vid myndighetens kvalitetsgranskning och som arbetar med lärande i en social kontext, säger om framgångsfaktorer:

Man måste få ihop gruppen, så man får igång kommunikationen, vilket är a och o. Om inte så blir den studerande väldigt ensam och har bara kommunikation med sin lärare. Väldigt viktig att vara tydlig och ha bra studievägledning. Otydligheter blir större på distans. Man måste träffas även på en distansutbildning, 3-4 gånger per termin är vanligt.

I samtalen med utbildningsledarna framgår det att de största hindren för att ha en bra återkoppling är kostnader och utbildarkompetens. Många av distansutbildningarna bedrivs med krav på överskott och det är inte säkert att den utbildande personalen får betalt för den tid det tar med återkoppling. Det kan också vara svårt att hitta utbildare som både kan branschområdet och är duktiga på distansutbildning.

Utbildningsledarna har en bild av återkoppling och social kontext som framgångsfaktor som liknar den som återfinns i forskningen. När vi ställer frågor om utbildningarnas pedagogiska upplägg framgår det att flera av utbildningarna inte lever efter detta i praktiken.

Intervjuer om återkoppling och pedagogiska metoder

Av de sju utbildningarna anger tre att undervisningen består av metoder som innehåller lite eller ingen systematisk återkoppling mellan utbildare och studerande mellan de fysiska träffarna. Utbildningsledaren på en teknikutbildning med yngre studieovana deltagare beskriver att:

De studerande får självständiga läsuppgifter, ibland med inlämning och redovisning. Lektioner genomförs på plats en gång i veckan, varannan gång på plats och varannan på Skype. Uppemot hälften uteblir, i alla fall från distanslektionerna. Föreläsningarna spelas inte in.

Dagar utan lektioner sker interaktion på mail och forum när de studerande ställer frågor. Ingen interaktion sker mellan de studerande. Vissa verkstadsmoment, såsom svetsning, sker i verkstad.

Utbildningen bedrivs alltså med enkelriktad kommunikation där viss distansteknik används, men inte möjligheten att göra utbildningen asynkron genom att spela in föreläsningarna. De studerande på utbildningen är genomgående unga män med begränsad studievana och utbildningen präglas av stora avhopp.

Utbildningsledaren pekar på svårigheter att motivera de studerande när de genom de begränsade kontakterna inte naturligt integreras i en social kontext, vilket utbildningsledaren menar är särskilt viktigt med studieovana ungdomar.

En annan teknisk utbildning där utbildningsledaren intervjuats bedriver utbildning med medelålders personer som redan är etablerade på arbetsmarknaden och som vill vidareutbilda sig. Utbildningsledaren beskriver att de har föreläsningar på plats en helg i månaden. Däremellan har de inläsning av material, men ingen distanspedagogik. Kontakten mellan studerande och utbildare inskränker sig till att svara på frågor.

Vid en kvalitetsgranskning av två distansutbildningar hos samma utbildningsanordnare framkommer att tempot på utbildningarna är mycket lågt mellan träffarna. De flesta av de studerande arbetar heltid bredvid en utbildning på 75 procent.

Utbildningsledaren på en utbildning inom turism beskriver i intervjun att de bedriver klassiska föreläsningar och självstudier med inslag av grupparbeten och workshops. Klassen träffas en gång i månaden under två till tre dagar. Däremellan sker ingen systematisk interaktion. Utbildarna hyrs in till träffarna och har däremellan inte ett tydligt ansvar för att svara på e-post och frågor från de studerande, även om flera av dem gör det ändå.

En omsorgsutbildning som bedrivs på halvtid med många medelålders yrkesbytare menar att de försökt bedriva utbildningen med webbföreläsningar eller filmer, men att det inte fungerade med de studerandes datavana. De hade

inte rätt uppkoppling eller kunskap. Istället bedrivs utbildningen på plats två dagar i månaden. Kontakt med utbildningsanordnaren mellan träffarna sker mycket efter vad de önskar på e-post eller telefon. Utbildningsledaren försöker också ge de studerande ett sammanhang genom att skicka ut extra material för att upprätthålla kontakten, eller bara hälsningar för att höra hur det går.

De studerande på omsorgsutbildningen är indelade i basgrupper och tvärgrupper med eget utrymme på lärplattformen med logg och forum. De studerande lägger upp sina uppgifter på lärplattformen för att de ska få feedback av medstuderande innan de lämna in. Ibland görs uppgifter också tillsammans inom basgruppen. Även om utbildningen sker utan distansföreläsningar visar den ett pedagogiskt upplägg där de studerande har återkommande kontakt med utbildaren, men framför allt att de jobbar tillsammans och att utbildningen systematiskt använder kamratrespons. Vid besök i studerandegruppen framkom att de studerande var mycket nöjda och att avhoppet var få.

En utbildning som har integrerat blandat lärande (blended learning) är en administrativ utbildning som rekryterar från hela landet. Utbildningen har grupparbeten både fysiskt och genom distansmetoder, där de studerande kan träffas över videolänk. Klassen träffas fysiskt en gång i månaden, och har webinarium varje vecka. Dessa genomförs i klassrum dit de studerande som bor i närheten brukar ta sig, men lektionerna kan också följas på nätet. Lektionerna spelas in så att de studerande kan repetera, och så att de inte är beroende av att hålla fasta tider. De studerande på utbildningen är genomgående medelålders yrkesbytare, spridda över hela landet och utbildningen har få avhopp. Utöver webinarium och seminarium sker kontakten med lärare sparsamt på eget initiativ. Grupparbeten sker mellan de studerande ibland.

En vårdutbildning har valt att bedriva utbildningen på plats fyra dagar i veckan varannan vecka. Däremellan gör de studerande självstudier och vissa uppgifter via dator. Interaktionen mellan utbildare och studerande under distansperioderna är hög. Ett så högt krav på närvaro som denna utbildning har är svårt att förknippa med distansformens flexibilitet, och de studerande framförde också klagomål om att de inte menade att utbildningen var en distansutbildning.

Längst vad gäller att utveckla de pedagogiska metoderna för distans har en utbildningsanordnare som bedriver utbildning inom lön och redovisning gått. Utbildningsanordnaren integrerar tekniken i lärplattformen på ett sätt som stödjer deras pedagogiska modell med hög nivå av återkoppling och kamratrespons, vilket leder till en distansutbildning som kan visa på ett bättre resultat än motsvarande bundna utbildningar hos samma utbildningsanordnare.

Utbildningsanordnaren har spelat in uppemot 500 kortare föreläsningar på max 15 minuter som en studerande ska gå igenom under utbildningen. Till varje föreläsning finns det frågor kopplade för att de studerande ska se om de har

förstått. Utbildningen har också instuderingsfrågor som de studerande i vissa fall måste klara för att få gå vidare. Svaren ger också utbildarna ledning till hur långt de studerande kommit i sina självstudier och hur de följer med.

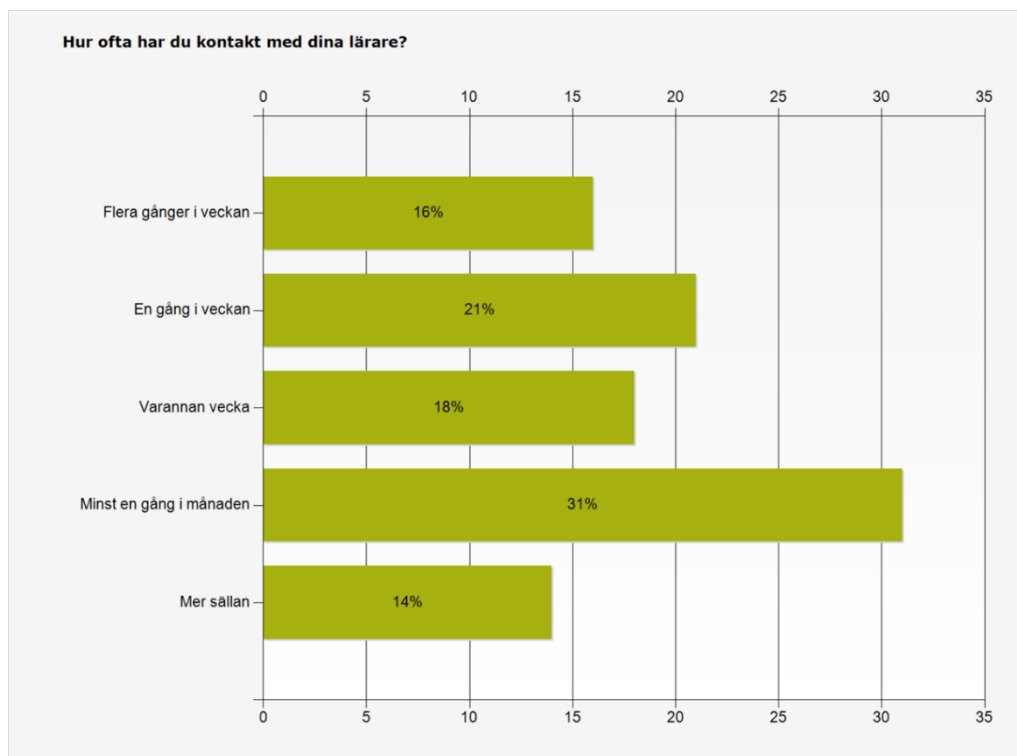
Utbildningen har fysiska träffar en gång i månaden och utbildningsledaren menar att det är viktigt för att bygga gruppen och gemenskap. Träffarna sker med fokus på att öva och träna, läsa in kunskapen ska de studerande har gjort innan. Utbildarna har en särskild utmaning i att se till att de verkligen läser innan.

Distansundervisningen har stort fokus på kamratrespons. De studerande ska tillsammans svara på varandras frågor i ett forum. Frågorna som läggs upp av studerande skickas ut med push till hela klassen. En utbildare ser till att frågorna får bra svar inom någon dag, men med utgångspunkt i att de studerande själva hjälps åt för att på så sätt lära sig mer än vid bara självstudier. De studerande förväntas vara aktiv på lärplattformen varje dag. Kontakten med lärare styrs hit istället för med till exempel telefon, både av resursskäl och för att leda arbetet mot kamratrespons.

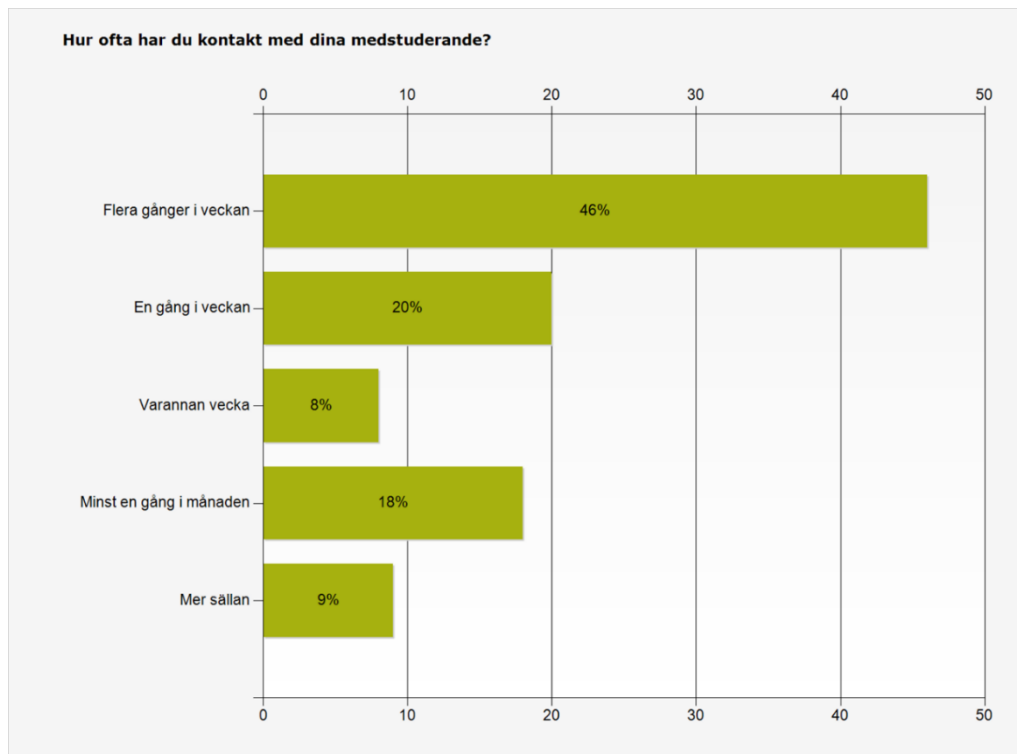
Vad säger de studerande?

De sju djupintervjuer som genomförts av utbildningsledare visar på stora skillnader i pedagogiskt upplägg och i hur modern teknik används. När vi frågar de studerande på distansutbildningar är de 180 svaren vi fått in också väldigt olika.

Frågan "Hur ofta har du kontakt med dina lärare" besvaras av drygt hälften av de studerande med att detta sker varannan vecka eller oftare. (Se figur 10) En mindre grupp om 16 procent av de studerande svarar att de har kontakt flera gånger i veckan. Många utbildningar har valt att lägga sig på en nivå då man har kontakt en gång i månaden. Kvar är en grupp på 14 % av de studerande som har kontakt mer sällan, vilket gör att de är utlämnade till självstudier och beroende av en hög egen motivering

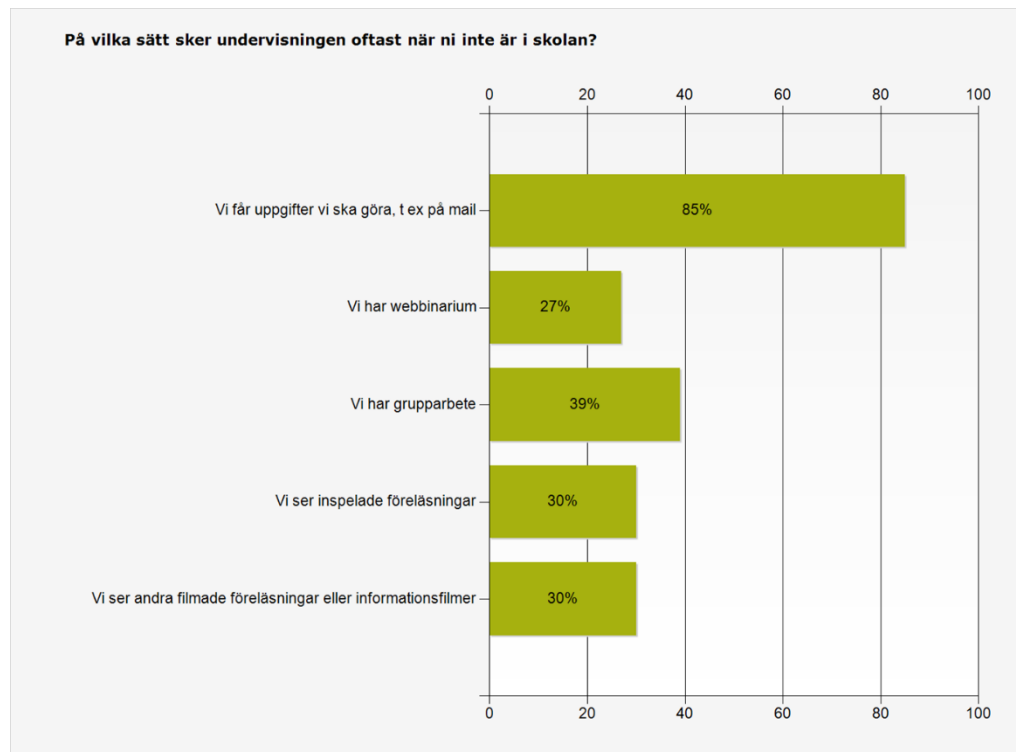
Figur 10

Utöver kontakt mellan utbildare och studerande arbetar en del utbildningsanordnare med att få samman de studerande i grupparbeten, eller att involvera dem i kamratrespons. Enkäten visar att ungefär hälften av de studerande har någon form av kontakt med sina medstuderande flera gånger i veckan, vilket kan tolkas som att det är en del av den dagliga rutinen under studierna att till exempel logga in på lärplattformen och delta i forum eller att delta i grupparbeten. (Figur 11) Ytterligare 20 procent av de svarande har kontakt någon gång i veckan. Kvar är en grupp om ungefär en tredjedel av de svarande som har kontakt varannan vecka eller vid färre tillfällen.

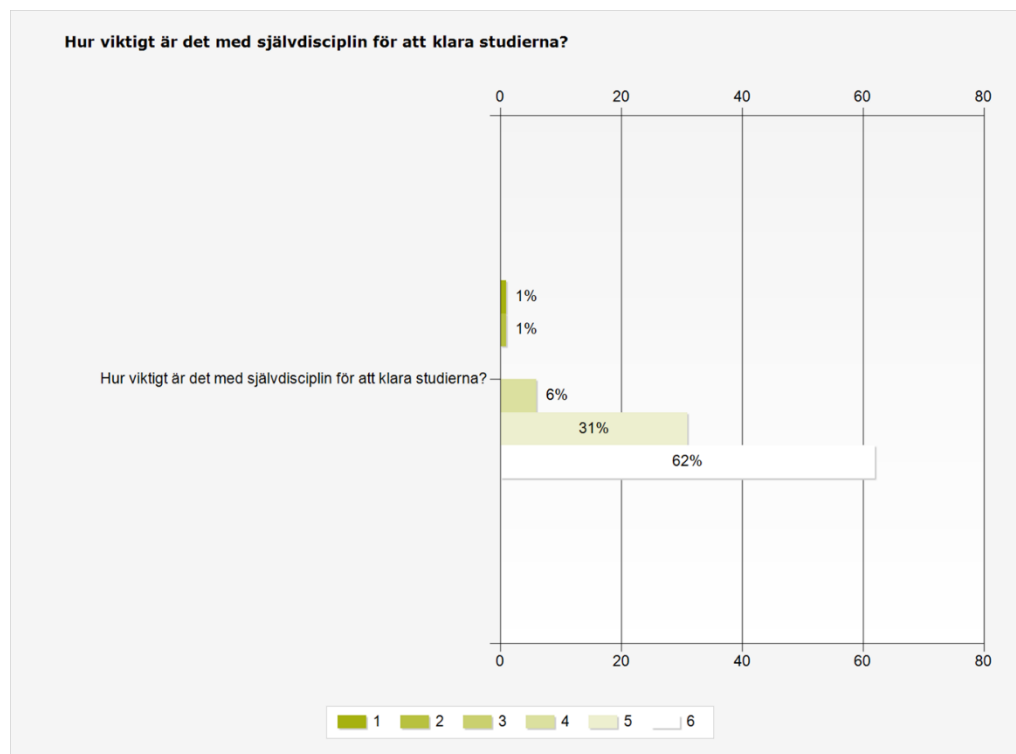
Figur 11

Vi har också frågat de studerande hur undervisningen sker när de studerande inte är i skolan. I intervjuerna ovan har vi sett exempel på utbildningar som inte bedriver utbildning mellan de fysiska träffarna, där de studerande bara bedriver självstudier under distanstiden. I figur 12 omnämns fem distanspedagogiska alternativ och de svarande kan ange flera alternativ. Ungefär 30 procent av de studerande använder respektive alternativ som förknippas med en mest utvecklad distanspedagogik, webinarium, inspelade föreläsningar eller annat inspelat material. 40 procent använder sig av grupparbeten. Det mest basala alternativet att göra utskickade uppgifter används av i stort sätt alla, men det går att tolka resultatet som att en stor del av de studerande inte har någon undervisning eller några grupparbeten under distansperioderna, utan bara ägnar sig åt självstudier.

Figur 12

Det är känt att den studerandes förmåga att motivera sig själv är viktigare vid distansutbildning än vid utbildning där man regelbundet träffar andra, men det är också rimligt att anta att detta är särskilt tydligt i utbildningar där den studerande är utlämnad till självstudier med låg nivå av återkoppling. När de studerande får svara på frågan om hur viktigt de skattar att självdisciplin är för att klara studierna anger i stort sett alla något av de två högsta nivåerna av de sex svarsalternativen. (Se figur 13) Det tyder på att många av distansutbildningarna ställer höga krav på förmågan att leda sina egna studier, antagligen högre än de vad de flesta bundna utbildningar gör. Det kan i så fall innebära att distansutbildningar har svårt att få igenom och examinera studieovana med mindre erfarenhet att leda sina egna studier.

Figur 13

Slutsatser

Djupintervjuerna av utbildningsledare och enkäten till de studerande visar att distansutbildningarna bedrivs med flera olika metoder och det är rimligt att tänka sig att detta får återverkningar på resultatet. En genomgång av distansforskning visar att nivån av återkoppling och att lyckas genomföra utbildningen i en social kontext är avgörande för att hålla nere avhoppet och ge goda studieresultat. Kamratrespons nämns som ett effektivt sätt att höja undervisningen från självstudier där den studerande lär in sig automatiserat till att de studerande lär sig argumentera och analysera sin kunskap tillsammans med andra.

Skolinspektionen drar också liknande slutsatser i sin granskning av distansutbildning inom kommunal vuxenutbildning, då de menar att lärarnas ledning av undervisningen behöver stärkas för att motverka en för hög grad av självstudier.²⁴

De utbildningsanordnare som har intervjuats ger exempel på ett antal utbildningar där distansbegreppet innebär att de studerande har lite lärarledd tid, inte att utbildningen bedrivs med en för detta anpassad distanspedagogik. I flera fall har dessa utbildningar problem med avhopp. Samtidigt har vi fått exempel på

²⁴ Skolinspektionen 2015, sid 11

utbildningar med mycket utvecklad pedagogik där distansverktygen använts på ett sätt som ger ett mervärde inte bara mot självstudier utan också mot traditionell klassrumsundervisning.

3.3.2 Utbildarkompetens och genomförande

De intervjuer vi återgett i kapitlet ovan visar att det finns en bild hos utbildningsanordnarna att återkoppling mellan utbildare och de studerande är en viktig framgångsfaktor bakom en lyckad utbildning. När de senare berättade om sina enskilda utbildningar visar det sig att långt ifrån alla utbildningar lever efter detta. Frågan är om dessa brister i genomförandet beror på brister i utbildarnas kompetens vad gäller pedagogik eller teknik, eller om anordnarna inte tillför tillräckligt med resurser.

De studerandes syn på utbildarkompetens kommer i viss mån fram i enkäten vi skickat ut. Det framgår av studerandeenkäten att de studerande i huvudsak är nöjda med sin utbildning, men i de öppna svaren förekommer enstaka kommentarer om brister i utbildningarnas struktur och negativa synpunkter på utbildarnas pedagogiska kompetens. Det är inte möjligt att genom enkäten värdera uppgifternas tyngd.

I forskningsgenomgången i kapitel 3.2 framkommer en syn på utbildarnas kompetens som avgörande för att genomföra en bra utbildning, men att långt ifrån alla utbildare vill jobba digitalt. Intervjuade utbildningsledare har också berättat att många utbildare inte vill bli inspelade, och att det förekommer att konsulter ser inspelade föreläsningar som en risk att dessa inspelningar ska göra deras fysiska föreläsningar överflödiga.

Intervjuer om utbildarkompetens och genomförande

I djupintervjuerna med utbildningsledare har vi ställt frågor om utbildarkompetensen på deras anställda eller inhyrda utbildare och om vilka digitala verktyg de använder.

Ett exempel på en utbildning som inte säkerställer vilken pedagogisk kompetens utbildarna har, är en teknikutbildning som använder sig av en anställd utbildare som har hand om de flesta kurser. Utbildaren är inte själv utbildad inom teknik eller pedagogik, men har lång erfarenhet av utbildning. Utbildaren bestämmer själv upplägget efter intresse och kunskap, t ex vill hen inte ha inspelade lektioner, utan bara direkt via Skype, trots att detta gör det omöjligt att repetera lektioner. År två använder utbildningen en inhyrd utbildare sedan många år som använder andra programvaror för distansutbildning. Utbildningsanordnaren vet inte vilken pedagogisk kompetens utbildaren har och har inte diskuterat verktyg med denna.

Här väljer utbildningsanordnaren att lägga över valet av pedagogik och teknik på utbildaren, utan att slå fast mål eller inriktning, och utan att följa upp.

De flesta av de övriga utbildningar som varit uttagna för intervjuer har utbildare som är kunniga inom sitt område, men inte i distanspedagogik. I vissa fall får utbildarna själva välja verktyg och genomföra utbildningen efter bästa förmåga. Utbildningen inom turism till exempel ger inget uttalat stöd eller instruktioner till utbildarna men har samtal vid behov.

Flera av utbildningarna, såsom vårdutbildningen och omsorgsutbildningen i urvalet, har utbildningsledare som i stort sett genomför utbildningen själva och som genom erfarenhet och intresse skaffat sig den kompetens som de behöver inom både pedagogik och teknik.

Två av de intervjuade utbildningarna använder sig av ett systematiskt stöd till utbildarna. En administrativ utbildning genomför webinarier med externa utbildare där en teknisk expert är närvarande hela tiden. Utbildarna kan då fokusera på lärandet och inte tekniken. Distanspedagogiken stöds också av två lärarmöten om året och löpande av utbildningsledaren. En annan utbildningsanordnare inom lön och redovisning genomför en utbildningsdag med alla nya utbildare. Utbildarna får också löpande stöd genom tre team för pedagogik, teknik och för mentorskap.

Intervjuerna visar att det är stor skillnad på tekniskt och pedagogiskt stöd till utbildarna. Vissa utbildningsanordnare låter utbildarna välja metoder och verktyg själva utan ledning eller uppföljning, några utbildningar drivs genom utbildningsanordnarnas viljestyrka och intresse, medan några utbildningsanordnare systematiskt stödjer och vidareutbildar sina utbildare.

Vad gäller digitala verktyg har alla utbildningsanordnare tillgång till lärplattformar som innehåller de flesta verktyg som behövs, såsom dokumenthantering, administrativa inslag, forum, grupprum för grupparbeten, textchat, e-post och inspelade genomgångar, så kallade "flipped classroom", en uppgift de studerande förväntas ta del av före det ordinarie arbetspasset. En svårighet ibland är videokonferenser, som kan ha vissa begränsningar vid exempelvis låg bredbandsuppkoppling. Många använder också kompletterande programvara, främst Skype (saknar inspelningsmöjlighet), men också sociala medier. Alla dessa verktyg är också tillgängliga för utbildningsanordnarens bundna utbildningar.

Genomgången av verktyg visar att brister i distansutbildningar sällan handlar om brist på teknik, utan att utbildningsanordnaren och utbildaren inte använder den, antingen för att kunskap och intresse saknas, eller för att de pedagogiska arbetssätt som systemen är tänkt att stödja inte används.

Tekniken är inte heller förknippad med större kostnader utöver det en bunden utbildning betalar, eftersom alla utbildningsanordnare idag använder sig av lärplattformar och många av de övriga systemen är gratis. En videoutrustning är

idag inte heller dyr, och de flesta använder datorns inbyggda kamera. Däremot kan kompetensen och användarstödet kosta extra.

Slutsatser

Utbildarnas kompetens kan delas in i tre delar: pedagogisk kompetens, fungerande teknik och distansutbildningens struktur.

Vad gäller den pedagogiska kompetensen finns det många bra metoder som passar för distansutbildning och intervjuerna ovan visar på i alla fall en utbildningsanordnare som genomför distansutbildningar som har bättre resultat än motsvarande bundna utbildningar. För att kunna genomföra detta krävs kunskaper och intresse för pedagogiska metoder som till exempel flippat klassrum och kamratrespons. Dessa metoder kan också användas i bunden undervisning, men det är rimligt att se det som att distansundervisning ställer pedagogiken på sin spets. Den traditionella metoden med föreläsning är inte lika lätt att genomföra på distans, och vad man väljer istället har därför stor betydelse.

Med distansutbildningar kommer också ett krav på teknik som fungerar. Så gott som alla utbildningar idag har en lärplattform, i vilken mycket av den nödvändiga tekniken ingår, med videokonferens som vanligaste undantag. De utbildningsanordnare som vill bedriva sin utbildning med webinarium och inspelade lektioner behöver få detta att fungera, både hos sändare och hos mottagare. Vi såg ovan exempel på en utbildning med studerande som inte var datavana och där utbildningsledaren var tvungna att anpassa sig till detta. Många utbildare saknar också kunskap. En av utbildningarna ovan löste detta genom att alltid ha teknisk personal med på webinarierna, och låta utbildaren fokusera på att utbilda. Sämre exempel är utbildningsanordnare som lämnar över till utbildarna att själva komma på hur man gör pedagogiskt och praktiskt, och som kanske också låter utbildarna välja redskap själva.

Samtidigt ska man komma ihåg att yrkesutbildningar förväntas stå arbetslivet nära och måste kunna ta in konsulter vars främsta kompetens är ämneskunskap och branschfarenhet. Utbildningsanordnarens utmaning blir då att ge ett sådant stöd och en inramning som gör att utbildaren fungerar pedagogiskt utan att utesluta de kunnigaste branschpersonerna.

Ett tredje kompetensområde är struktur i distansutbildningen. Exempelvis att lägga ut kursdokument, studiehandledningar, inspelningar och struktur för kamratrespons. I forskningsgenomgången framkom en syn på att distansutbildningar är mer känsliga än bundna utbildningar för brister i ordning och reda. När de fysiska mötena är få är det svårare att upptäcka och åtgärda missförstånd.

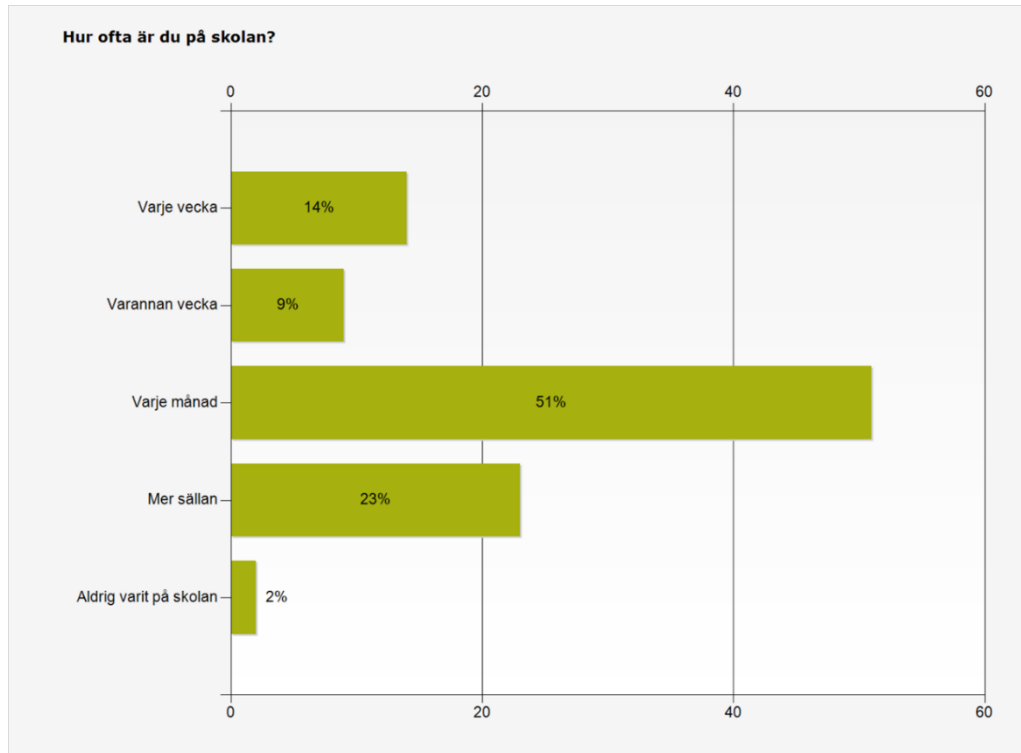
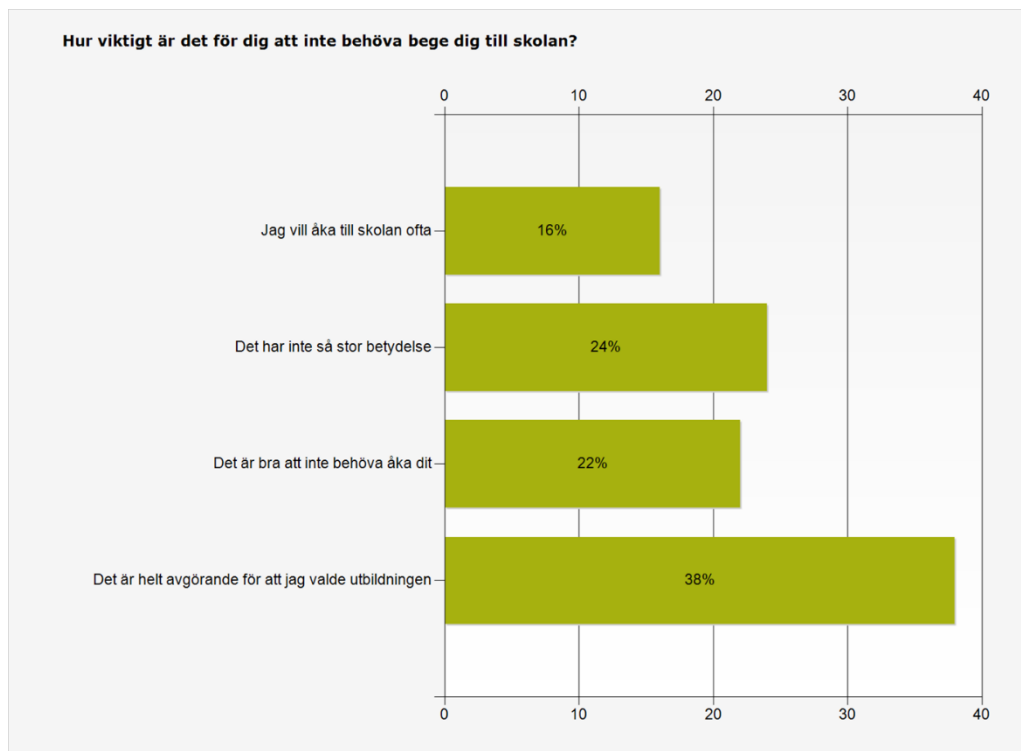
3.4 Flexibelt lärande

I inledningen återger vi den efterfrågan som finns på flexibla utbildningslösningar, för att möjliggöra ett livslångt lärande, att byta yrken och att alla grupper oavsett var man bor ska kunna utbilda sig.

Hur flexibla distansutbildningar verkligen är skiljer sig stort. I intervjuerna som genomförts med utbildningsledare frågar vi hur ofta de studerande träffas i verkligheten. Fem av utbildningarna träffas en gång i månaden i en eller två dagar och en träffas varannan vecka. En av utbildningarna utmärker sig genom att de studerande träffas fyra dagar var annan vecka. Som framgick ovan var detta en orsak till klagomål från de studerande som inte tyckte att utbildningen var så flexibel som de hade förväntat sig.

I den enkät vi skickat ut till studerande vid våra distansutbildningar har vi ställt frågor för att förstå hur flexibla deras utbildningar är. Vi har frågat om hur ofta de är i skolan och hur viktigt det är för dem att inte behöva bege sig till skolan.

Av de 180 som svarade var under en fjärdedel i skolan i vart fall var annan vecka. (Se figur 14) Hela 14 procent är i skolan varje vecka, vilket är svårt att kombinera med att bo i en annan del av landet. När vi istället frågar hur viktigt det är att inte behöva åka till skolan svarar ungefär 40 procent att det är helt avgörande. (Se figur 15) Detta kan jämföras med de orsaker de studerande anger för att ha valt att studera på en distansutbildning i kapitel 3. En stor grupp är beroende av flexibiliteten, men det finns också en grupp som valt utbildningen i första hand oberoende av om den är på distans eller bunden.

Figur 14**Figur 15**

Inbyggd konflikt i distansutbildningarna

Det finns en konflikt mellan flexibilitet och en tät återkoppling mellan utbildare och studerande, särskilt om utbildningen också ska genomföras i en social kontext med kontakter mellan de studerande. Återkoppling kan absolut ges på distans, men om den är synkron innebär det en minskad flexibilitet. Å andra sidan är det sociala sammanhanget viktigt för genomströmningen. Detta är störst utmaning för utbildningar men unga, studieovana studerande. Med anledning av detta finns det utbildare som pratar om att de inte har unga som målgrupp för distansutbildning.

Geografisk eller tidsmässig flexibilitet?

Intervjuerna och erfarenheter från kvalitetsgranskning pekar på två typ-utbildningar som använder flexibilitet på olika sätt. Den ena typen av distansutbildning rekryterar från hela landet och strävar efter geografisk flexibilitet. För dessa heltidsstuderande blir det viktigt att inte behöva resa, men de kan mycket väl möta upp på ett webinarium tillsammans ett visst klockslag. Den andra typ utbildningen är en halvtidsutbildning, ofta inom vården, där de studerande redan arbetar men ska kompetensutvecklas. De har då svårsammanlänkade scheman och är beroende av asynkrona självstudier när de har möjlighet.

Definitionen av distans kontra bunden

Myndighetens definition av distans är bred. För att klassas som distansutbildning ska huvuddelen av utbildningen inte genomföras på utbildningsorten och de studerande ska kunna genomföra merparten av utbildningen på annan plats än i utbildningsanordnarens lokaler eller på annan ort.²⁵ Definitionen innebär att utbildningar med en stor mängd utbildning på plats kan välja att klassas som distans eftersom självstudierna i utbildningen kan bedrivas på annan ort. Vi beskriver ovan en vårdutbildning som bedriver undervisning på plats fyra dagar varannan vecka men som ändå klassas som distans. De har själv valt att beskriva sin utbildning som distans och blivit godkända som detta av myndigheten utifrån definitionen.

Flera av distansutbildningarna som vi beskriver saknar också någon form av distansundervisning, i meningen att de inte bedriver undervisning mellan de fysiska träffarna. Istället är de studerande utlämnade till att genomföra en mycket stor del av sitt lärande som självstudier. En av utbildningarna i urvalet har en utbildningsplan som omfattar två timmar lärarledd tid i veckan. Däremellan förväntas de studerande bedriva självstudier. Intervjuer med de studerande visar att ingen av dem lägger ner mer än i genomsnitt fem timmar per vecka på sina

²⁵ Anvisningar för ansökan om att bedriva yrkeshögskoleutbildning (2016), sid 14

studier. Men det är viktigt att se att detta inte styrs av den formellt angivna mängden lärarledd tid. En annan av de intervjuade anordnarna har utbildningar med bara tre timmar lärarledd tid, men också en genomtänkt strategi med inspelade lektioner som inte räknas som lärarledd tid, även om det innebär en omfattande undervisning i en genomtänkt struktur.

Nuvarande definition av distans fokuserar på flexibiliteten, men med så vida ramar att en stor del av utbildningarna inom yrkeshögskolan skulle kunna välja att kalla sig distans, i strid med de studerandes förväntningar av flexibilitet. Samtidigt finns det inget i definitionen som berör att en distansutbildning ska ha undervisning på distans. Intervjuerna visar att det finns utbildningar som klassas som distans för att de helt enkelt har få lärarledda timmar.

Slutsatser

Det är av stor vikt att yrkeshögskolan kan erbjuda flexibla lösningar. Utbudet av utbildningar på distans har ökat för varje år. Men flexibilitet innebär också en del svårigheter.

Man måste vara medveten om att flexibla lösningar kan innebära pedagogiska utmaningar, särskilt för studerande som har svårt att motivera sig själv. Det kan finnas skäl för att man ska se distansutbildningar som inriktade i första hand mot människor mitt uppe i livet. Dels för att de är de som behöver flexibiliteten, dels därför att unga studieovana är de som har svårast att motivera sig själva på det sätt som ofta krävs i distansutbildningar.

Det är också viktigt att förstå att flexibilitet kan vara olika saker. Det kan vara stor skillnad i krav från studerande som väljer distans för att de inte kan flytta och de som väljer distans för att kunna kombinera med ett arbete.

Myndigheten bör också se över definitionen av distans. De studerande som behöver en flexibel utbildning ska kunna lita på att en distansutbildning verkligen är flexibel.

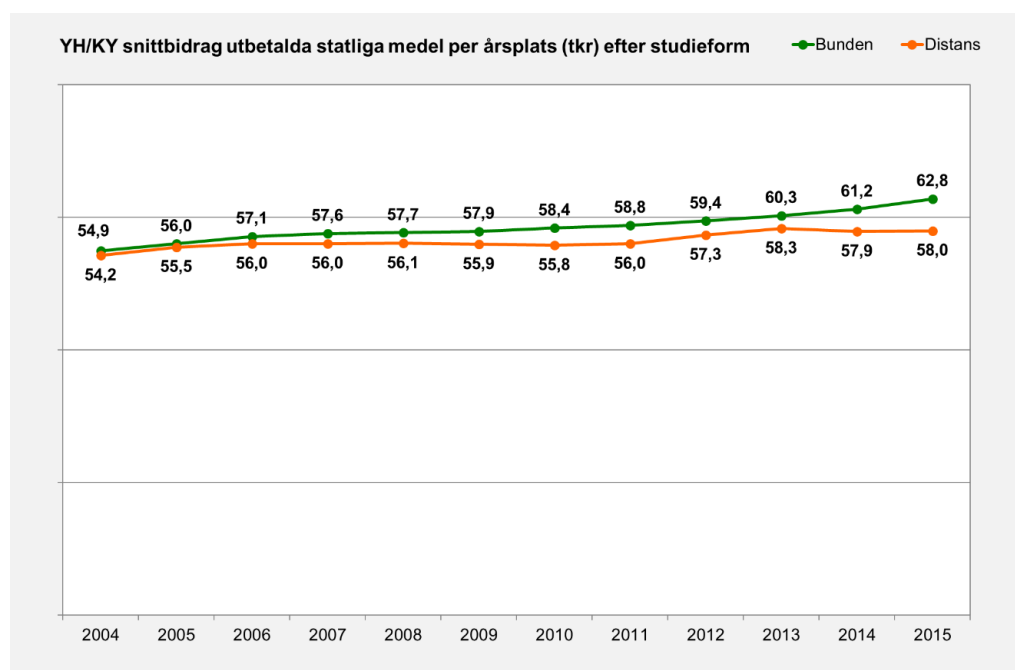
Myndigheten bör också överväga om det ska finnas ett krav på distansutbildningar att innehålla distansundervisning. Att som nu kunna bedriva en utbildning nästan helt uppbyggd på självstudier är orimligt eftersom det leder till sämre resultat, som vi kunnat se i detta kapitel. Men det är också orimligt utifrån att ersättningssystemet är anpassat med statsbidrag för utbildningar som faktiskt bedriver undervisning, vilket vi visar i nästa kapitel om kostnader för distansundervisning.

4 Kostnader

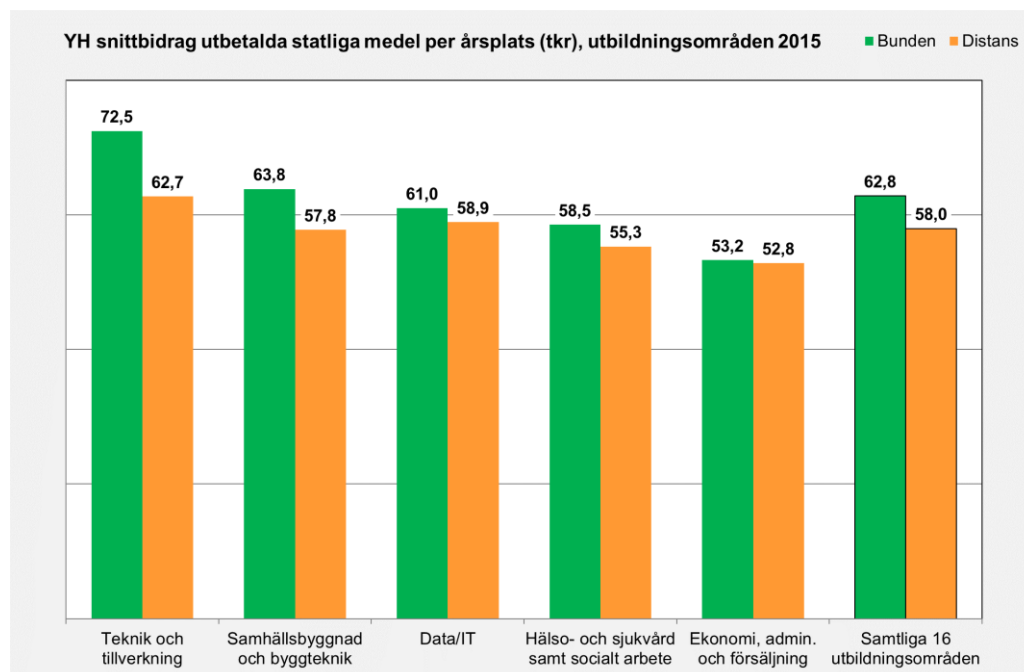
I regeringsuppdraget ingår att göra en översyn av distansutbildningarnas kostnader. För att göra detta har vi tagit fram statistik för de statsbidrag som betalas ut, men också tagit upp frågan med de utbildningsanordnare vi intervjuat. Vi vill på så sätt inte bara se hur mycket distans kostar i relation till bundna utbildningar, utan få en uppfattning av vad det är som är kostnadsdrivande och om det finns frågor på området vi som myndighet måste se över.

De statsbidrag vi betalar ut är något lägre för distansutbildningar än för bundna. Som framgår i figur 16 har skillnaden ökat över åren.

Figur 16

Skillnaden mellan utbetalda statliga medel i genomsnitt per årsplats är störst för utbildningsområden Teknik och tillverkning.

Figur 17

I de intervjuer vi genomfört med sju utbildningsledare har vi frågat om vad deras bild är av vad som driver kostnaderna. Vi har också försökt skaffa oss en uppfattning om det finns stora skillnader mellan hur mycket resurser olika utbildningsanordnare tillför. Det finns en vanlig uppfattning att distansutbildningar är billigare att bedriva än en bunden utbildning. Skillnaden kan bestå i att det borde vara dyrare att genomföra utbildningen på plats med lokaler och uppbundna utbildare. Skillnaden verkar gå igen i Figur 16 och 17, som visar på lägre utbetalda statliga medel i genomsnitt per årsplats för distansutbildningar. Intervjuer med utbildningsanordnare visar dock på mycket stora skillnader mellan olika distansutbildningar.

Fler av de undersökta utbildningarna bedrivs utan distansundervisning. De studerande träffas med jämna mellanrum i skolan och får uppgifter som de ska redovisa eller få kunskapsbedömda vid nästa träff, men det sker ingen undervisning under distansperioderna. Genomgående är antalet träffar lågt i relation till läroledad tid på bundna utbildningar, typiskt rör det sig om en eller två dagar i månaden. Det framgår av intervjuerna att personalkostnaden på denna typ av utbildningar hålls nere av det låga antalet läroledda timmar och av att utbildarna inte förväntas hålla systematisk kontakt med de studerande under distansperioderna.

De intervjuade utbildningarna inom vård och omsorg är exempel på utbildningar som använder mycket tid för att hålla kontakt med sina studerande. Ett stort engagemang från utbildningsledarna leder till att de studerande hela tiden har

kontakt med skolan och utbildarna. Utbildningsledarna beskriver detta som mycket resurskrävande, men nödvändigt.

Utbildningsanordnaren inom lön och redovisning som varit med i intervjuerna visar på ett försök att sätta samman en aktiv distanspedagogik med hög grad av återkoppling med ett kostnadseffektivt arbetssätt. I kapitel 3.3 beskriver vi hur de spelat in en stor mängd korta filmer som de studerande ska se, kombinerade med instuderingsfrågor och till viss del automatiserad uppföljning och stödsystem för utbildningsledaren. Kostnaden för att ta fram filmerna och den pedagogiska modellen kan sedan vägas upp genom att systemet kan användas i flera år med mindre uppdateringar. Utbildningens pedagogiska modell har också ett omfattande inslag av kamratrespons. Utbildningsledaren berättar i intervjun att detta innebär stor avlastning för utbildarna, som får en övervakande roll av inlärandet, istället för att behöva svara på alla frågor. Samtidigt visar forskningen att kamratrespons kan vara en effektiv pedagogisk metod.

Slutsatser

Genomgående för både utbildningar med mycket och lite kontakt med de studerande är att utbildningsledarna menar att tekniken inte är förknippad med extrakostnader. Den teknik som används är främst datorer och lärplattformar, och detta är utrustning som i stort sätt alla bundna utbildningar också använder. Många av programmen som används utanför lärplattformen är gratis. Istället är alla utbildningsledare i urvalet eniga om att det är den utbildande personalens tid som kostar. Därmed är det den aktiva distansundervisningen och mängden återkoppling som kostar, just det som också är förknippat med goda resultat. Trots det finns det utbildningar som menar att de lyckats kombinera både resurseffektivitet med effektiva pedagogiska metoder genom att använda asynkrona inslag och kamratrespons.

Dessa goda exempel kan användas för att stödja utbildningarnas kvalitet genom myndighetens arbete med anordnarstöd.

Utan att räkna på vad de olika utbildningarna kostar att bedriva kan det finnas anledning att se över vad vi kräver att anordnarna ska leverera för grundläggande kvalitet för de statliga medel som betalas ut. Det är uppenbart att en utbildning som inte använder mer än två timmar lärarledd tid per vecka, samtidigt som de inte heller använder sig av distansmetoder, har väsentligen lägre kostnader än en utbildning där utbildarna håller systematisk kontakt med de studerande, eller som tagit fram en genomtänkt distanspedagogisk metod.

Myndigheten riskerar alltså att betala lika mycket till utbildningar med mycket låga kostnader och svaga resultat som till excellenta utbildningar med ambitiösa och kostsamma upplägg. För att motverka detta är det viktigt att ta fram metoder i ansökningsbedömningen för att bedöma den pedagogiska nivån på

distansundervisningen och att ta ställning till vilken lägsta pedagogiska nivå som förväntas inom yrkeshögskolan.

5 Slutsatser

5.1 Resultat

Myndighetens egen statistik visar att det finns en tydlig skillnad i examensgrad mellan distansutbildningar och bundna utbildningar. Andelen avhopp är genomgående högre på distansutbildningar inom alla utbildningsområden. Samma skillnad mellan bunden utbildning och distans återfinns inom andra utbildningsformer, såsom inom högskolan. Av de studerande som tar examen finns det däremot ingen skillnad i vilken omfattning de examinerade får arbete som åtminstone till viss del överensstämmer med utbildningen.

Det finns en oroväckande trend på området i och med att de två utbildningsområden som har sämst resultat för distansutbildningar, teknik och tillverkning respektive Data/IT, också är de utbildningsområden där andelen distans ökat snabbast de senaste fem åren.

5.2 Kvalitet

Myndigheten har analyserat vilka särskilda utmaningar som utbildningar på distans har vad gäller kvaliteten på genomförandet, och hur detta reflekterar på utbildningar inom yrkeshögskolan. En forskningsgenomgång visar att det finns stöd för att kvaliteten i distansutbildningar särskilt påverkas av

- graden av återkoppling mellan utbildare och studerande,
- social kontext och kamratrespons,
- utbildarnas distanspedagogiska kompetens,
- en god struktur i genomförandet.

Det finns stora skillnader mellan hur distansutbildningar inom yrkeshögskolan genomförs i förhållande till de punkter som lyfts upp i forskningsgenomgången. En del utbildningar genomförs utan någon undervisning under distansperioderna. Andra utbildningar lägger stort arbete på att använda en utvecklad distanspedagogik och att hålla en systematisk kontakt med de studerande mellan de fysiska träffarna.

Myndigheten bör se över kraven på utbildningarnas distanspedagogik. Översynen visar att detta är särskilt viktigt för att möta behoven från studieovana studerande. Det kan inte vara rimligt att vissa distansutbildningar genomförs med lågt pedagogiskt engagemang från anordnarna, samtidigt som dessa utbildningar också visar systematiska problem med avhopp.

Myndigheten bör också överväga ett krav på att distansutbildningar ska innehålla distansundervisning, i meningen att utbildningen ska bedriva undervisning med distansmetoder mellan de fysiska träffarna och inte bara låta de studerande lära

sig genom självstudier. Vidare bör utbildningarnas distansmetoder bedömas efter vilket stöd de ger för att utbildningen

- har en god nivå av återkoppling mellan utbildare och studerande,
- genomförs med lärande i en social kontext
- genomförs med metoder för kamratrespons eller andra metoder för att involvera de studerande i sitt eget lärande.

Utbildningarnas distanspedagogiska nivå kan då bedömas efter om de använder distansmetoder eller inte och om dessa bara omfattar relationen utbildare-studerande eller också involverar de studerande som grupp.

Utbildningsanordnaren bör också kunna visa hur de stödjer sina utbildare för att de ska ha kunskaper om distansmetoder men också kunna använda den teknik som är förutsättningen för att lyckas.

Flexibilitet

Vad gäller utbildningarnas flexibilitet har anordnarna idag stora möjligheter att klassa en utbildning som distans. Detta har lett till att det förekommer distansutbildningar där de studerande blir uppbundna i sådan omfattning att de måste bo på pendlingsavstånd från skolan. Myndigheten bör därför utveckla definitionen av distans så att de studerande ska kunna lita på att en distansutbildning verkligen är flexibel.

Det kan också finnas anledning att skilja på flexibelt lärande i tid och i rum. Det är stor skillnad i krav från studerande som väljer distans för att de inte kan flytta och de som väljer distans för att kunna kombinera med ett arbete. Flexibilitet utifrån geografi eller utifrån tid innebär troligen olika behov av pedagogiskt upplägg.

5.3 Kostnader

Statistik över utbetalda statliga medel visar att distansutbildningar genomgående har lägre statsbidrag än utbildningar som bedrivs i bunden form.

Samtidigt har det i kapitlet om utbildningarnas kvalitet framkommit stora skillnader mellan utbildningarnas upplägg. Utbildningar med enstaka fysiska träffar och med mycket självstudier med begränsad uppföljning har rimligen inte samma kostnader som utbildningar med många kontakter mellan utbildare och studerande. Intervjuer med utbildningsledare bekräftar denna bild och visar att det är den aktiva distansundervisningen och mängden återkoppling som driver kostnader, inte till exempel teknik.

Detta innebär att myndigheten riskerar att betala samma statsbidrag till utbildningar med låga kostnader och svaga resultat som till excellenta utbildningar med ambitiösa och kostsamma upplägg. Detta visar ytterligare vikten av att myndigheten ser över distansundervisningen inom yrkeshögskolan.

Det finns också utbildningar som lyckats väl med att kombinera resurseffektivitet med effektiva pedagogiska metoder genom att använda asynkrona inslag och kamratrespons. Dessa goda exempel bör användas för att stödja utbildningarnas kvalitet genom myndighetens arbete med anordnarstöd.

6 Källor

Intervjuer

Intervju med Jan Svärdhagen maj 2016, utvecklingsledare inom området nätbaserad utbildning, högskolan Dalarna.

Intervju med Lisbeth Amhag maj 2016, distansforskare vid Malmö högskola

Intervjuer med utbildningsanordnare, studerande, utbildande personal och rektorer för sju anonymiserade anordnare inom yrkeshögskolan.

Skriftliga källor

Amhag, Lisbeth (2013). Utvecklingen av distansundervisning och pedagogik i datorstött lärande. *Pedagogisk Forskning i Sverige*, Årg 18, nr 1-2

Amhag, Lisbeth (2013). Kamratrespons och självvärdering i nätbaserat lärande. I L. Amhag, F. Kupferberg & M. Leijon (red.) 2013, *Medierat lärande och pedagogisk mångfald*. Lund: Studentlitteratur

Koschmann, Tomothy (1996). *Paradigm Shifts and Instructional Technology*. Southern Illinois University Carbondale.

Lee, Mark J.W och McLoughlin, Cathrine (2010). Beyond Distance and Time Constraints: Applying Social Networking Tools and Web 2.0 Approaches in Distance Education. *Emerging Technologies in Distance Education*. AU Press.

Moore, Michael G och Kearsley, Greg (2005). *Distance Education: A System View of Online Learning*. Belmont, Wadsworth.

Myndigheten för yrkeshögskolan (2014). *Strategi för kvalitetsgranskning av yrkeshögskoleutbildningar*. Dnr: MYH 2014/4132.

Myndigheten för yrkeshögskolan (2016). *Anvisningar för ansökan om att bedriva yrkeshögskoleutbildning*. Dnr: MYH 2016/425.

Regeringskansliet, Utbildningsdepartementet (2015). *En stärkt yrkeshögskola – ett lyft för kunskap*. Ds 2015:41

Skolinspektionen (2015). *Distansutbildning vid kommunal vuxenutbildning. Kvalitetsgranskningsrapport*. 2015-03-23.

SCB. *Universitet och högskolor. Genomströmning på grundnivå och avancerad nivå till och med 2013/14*. Sveriges Officiella Statistik, Statistiska meddelanden UF 20 SM 1502

Statens offentliga utredningar (2014). *En digital agenda i människans tjänst*. SOU 2014:13

Wegerif, Rupert (2007). *Dialogic Education and Technology: Expanding the space of learning*. New York: Springer.

Myndigheten för yrkeshögskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan
Box 145, 721 05 Västerås, Sweden
www.myh.se